

čtenář

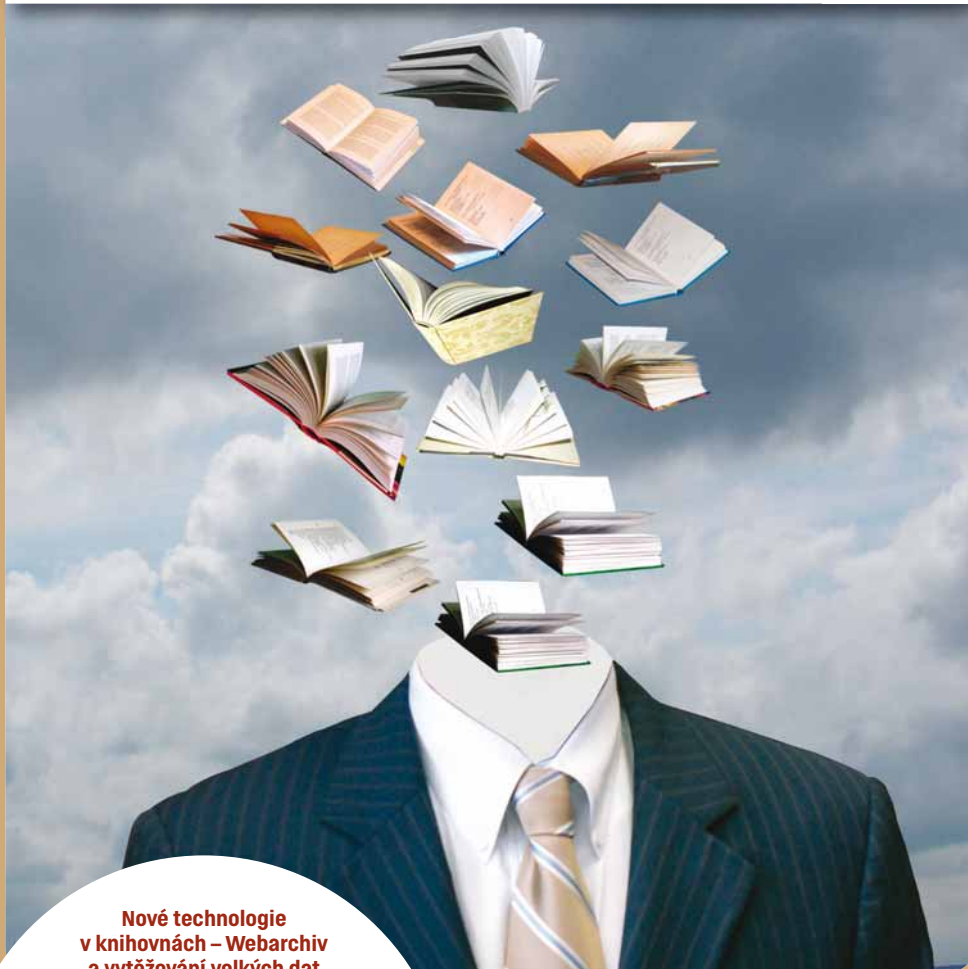
MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

4

2024

ročník 76

Cena 50 Kč

Kolář: Miroslav Huptých

**Nové technologie
v knihovnách – Webarchiv
a vytěžování velkých dat**

Události

- česko-polský knihovnický seminář
- setkání knihovnických seniorů

Knihovny v novém

- Obecní knihovna v Ostopovicích

**Německá Knihovna roku 2023
je v Düsseldorfu**

**Kterak české děti
ve Frankfurtu nad Mohanem
ke knížkám přišly**

Periodika na území dnešní ČR

**Zlatá Praha – konkurence Světozoru
Moravská Slovač – první české noviny
v Uherském Hradišti**

Rozhovor

**s Kateřinou Novákovou Mašlovou, ředitelkou
Knihovny G. Vodňanského ve Vodňanech
s Jovankou Šotolovou, spisovatelkou,
překladatelkou a literární historičkou**

**Příloha „Vizuální identita knihoven“
Maják – MĚK Louny**

Do třetice všeho dobrého aneb Kterak české děti v zahraničí ke knížkám přišly s. 130–133

↑ Výuka probíhá v učebnách, jejichž součástí je i krajanská knihovna

Foto: nevládní nezisková organizace centrum gUG

↑ Školu navštívil také senátor Tomáš Czernin; jedno z předškolních dětí mu ukazuje lepirelo a vypráví o životě Karla IV. (v historii byl rod Czerninů spřízněn s rodem Lucemburků)

Ekologická témata v polytechnickém vzdělávání s. 140

← Malí zpracovatelé odpadů

Foto: archiv Malá technika, z. ú.

Jak využít exteriér budovy knihovny na přírodní zahradu – 2. část s. 146–147

↑ Příklad náhledu studie zahrady

↓ Modelování a ujasnění rozmístění prvků v exteriéru zahrady

Foto a obr.: archiv Dany Václavíkové

Živé místo pro všechny – německá Knihovna roku 2023 je v Düsseldorfu s. 148–149

↑ Prostor pro nejmenší čtenáře v dětském oddělení evokuje lesní království
→ Součástí dětského oddělení je i věž, odkud jsou vidět významné památky Düsseldorfu rozmístěné po výpůjčním prostoru

Foto: Roman Hájek

Využití nových technologií v knihovnách

123 Webarchiv a vytěžování velkých dat | Markéta Hrdličková, Marie Haškovcová

Služby knihoven pro zrakově hendikepované

126 Knihovnicko-informační služby pro nevidomé a slabozraké v Česku | Simona Haraštová

128 Z historie SKIP Klubu dětských knihoven je 30! – 3. část | Božena Blažková

Krajanské knihovny

130 Do třetice všeho dobrého aneb Kterak české děti v zahraničí ke knížkám přišly | Kateřina Schwachová

134 Medailonky nadějných Mít sny a vizi a věřit si | Pavlína Lenghartová

Události

136 Česko-polský knihovnický seminář | Ela Baronová

138 Setkání knihovnických seniorů | Zlata Houšková

139 Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě počtyřiadvacáté | abr (Aleš Brožek)

140 Vzdělávání Ekologická témata v polytechnickém vzdělávání | Lucie Lacinová

P1–P4 Příloha – Vizuální identita knihoven Maják – Městská knihovna Louny | Karolína Homonai

141 Periodika na území dnešní ČR Zlatá Praha – konkurence Světozor | Kateřina Spurná

142 Regionální periodika Moravská Slovač – první české noviny v Uherském Hradišti | Iveta Mátllová

143 Knihovny v novém Živá kultura mezi knihami | Adéla Rujzl

Komunitní zahrady knihoven

146 Jak využít exteriér budovy knihovny na přírodní zahradu – 2. část | Dana Václavíková

Ze zahraničí

148 Živé místo pro všechny – německá Knihovna roku 2023 je v Düsseldorfu | Roman Hájek

Rozhovor se spisovatelkou, překladatelkou a literární historičkou Jovankou Šotolovou

150 Zkoumání, jak literatura pomáhá porozumět světu | Nikola Sedloňová

152 Současná literatura Výběr z publikací o výtvarném umění a architektuře – 1. část | Milan Valden

154 Z Knihovny knihovnické literatury Zajímavé knižní novinky | Vladana Pillerová

Recenze

156 Sixty-Eight Publishers a Index: „paralelní životopis“ | Milan Valden

157 Rozvoj kompetencí učícího knihovníka | Klára Ehrlich

159 Ze světa | Roman Giebisch

160 Literární výročí Květen | Milan Valden

CONTENTS

New technologies at libraries

123 The web archive and big data mining

| Markéta Hrdličková, Marie Haškovcová

Library services for poor sight handicapped

126 Library and information services for the blind and partially sighted in Czechia | Simona Haraštová

From the history of SKIP

128 The Children's Libraries Club is thirty! – Part 3 | Božena Blažková

130 Expatriate libraries Third time lucky: How Czech children abroad came upon their books | Kateřina Schwachová

134 Promising profiles Having dreams and a vision and believing in yourself | Pavlína Lenghartová

Events

136 Czech-Polish librarians' seminar | Ela Baronová

138 Meeting of elderly librarians | Zlata Houšková

139 Archives, libraries and museums in the digital world – for the 24th time | abr (Aleš Brožek)

Education

140 Ecological subjects in polytechnic education | Lucie Lacinová

Libraries' visual identity – supplement

P1–P4 Lighthouse – Louny Municipal Library | Karolína Homonai

Periodicals in what is now the Czech Republic

141 Zlatá Praha – competing with Světozor | Kateřina Spurná

142 Regional periodicals Moravská Slovač – the first Czech newspaper in Uherské Hradiště | Iveta Mátllová

143 Libraries afresh Living culture among books | Adéla Rujzl

146 Library community gardens How to make use of a library building exterior for a nature garden – Part 2 | Dana Václavíková

148 From abroad A living place for all – the German Library of the Year 2023 is in Düsseldorf | Roman Hájek

Interview with writer, translator and literary historian Jovanka Šotolová

150 Exploring how literature helps us understand the world | Nikola Sedloňová

Contemporary literature

152 A selection of publications on art and architecture – Part 1 | Milan Valden

From the library of librarians' literature

154 Interesting new books | Vladana Pillerová

Reviews

156 Sixty-Eight Publishers and Index: "Parallel Biography" | Milan Valden

157 Developing teaching librarians' competences | Klára Ehrlich

159 From the World | Roman Giebisch

160 Literary anniversaries May | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, letošní jaro začalo dost brzy, předkalendářně. Kdykoli se bavím se zahrádkáři, potvrzují mi, že meruňky ani letos patrně nebudou. Ať se durdíme, nebo to přijme-me stoicky.

Takové výkyvy my si tady v redakci dovolit nemůžeme. Pracujeme podle přísného harmonogramu tak, abychom vám mohli v plánovaných termínech dodat jednu měsíčně aktuální číslo časopisu, pěkně zralé, se všemi náležitostmi. I když, jak jste si možná všimli, i zde došlo od počátku roku k některým menším „výhybkám“. Třeba jména autorů článků jsou teď uvedena na jejich počátku, hned pod názvem – to tak zůstane i nadále. A v tomto, tedy dubnovém *Čtenáři* ne-najdete dokonce rubriku *Téma* – to bude spíš výjimka. Shromáždilo se nám tolik druhých a třetích částí příspěvků, že jsme se rozhodli si velikončně uklidit a věnovali jim tentokrát více prostoru. Můžete se něco dozvědět například o další krajské knihovně, tentokrát ve Frankfurtu nad Mohanem, sledovat, jak průkop-nicky a kreativně si musejí počínat tam, kde možnost nakoupit české knihy pro děti a umístit je pěkně v jedné útulné místnosti není samozřejmostí. Naštěstí „děckaři“ vždy kreativní byli, to by jistě potvrdila i druhá předsedkyně Klubu dětských knihovníků Lída Košťálová, se kterou uveřejňujeme rozhovor. A to není rozhovor jediný. V tomto čísle uhlídáte ještě dva: s ředitelkou vodňanské knihovny Kateřinou Novákovou Mašlovou a další se spisovatelkou, překladatelkou a literární historičkou Jovankou Šotolovou. Ten se věnuje literárnímu časopisu s více než dvacetiletou historií *iLiteratura*, všimá si jeho rozšíření o podcasty a dává nahlédnout do zákulisí tvorby obou pestrých a zajímavých počinů.

S počasím a jeho nestabilitou toho moc neuděláme. S nestabilitou webového prostředí se ale něco dělat dá a dělá – ještě se mi do úvodníku vejde upoutávka na hned první článek aktuálního čísla *Čtenáře*, který přibližuje současnou situaci a možnosti využití Web-archivu, zejména pro badatele a výzkum. Se *Čtenářem* se můžete vydat i do zahraničí do německé Knihovny roku 2023 v Düsseldorfu, zůstat v tuzemsku v nové knihovně v Ostopovicích nebo si jen tak přečíst, co nového v oblasti výtvarného umění a architektury u nás vyšlo za poslední dva roky (v tomto čísle uvádíme první část přehledu). A to není zdaleka všechno, však uvidíte!

Příjemné jarní chvíle nezávislé na rozmarech počasí a pokud možno bezsněžný a bezmrazivý duben za redakci přeje

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

4 | 2024 | ročník 76

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císar
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávký na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154

e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císar)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Roman Hájek (předseda), Bc. Kateřina Bajó, Bc. Jana Bednářová, Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Martina Košanová, PhDr. Renáta Krejčí Salátová, PhDr. Radek Liška, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, Mgr. Michaela Mrázová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společností holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.

Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998, j. zn. P-327/98.

Cena jednoho čísla 50 Kč, roční předplatné 570 Kč (dvojičíslo 70 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., Hattalova 12, 831 03 Bratislava, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2,4 €, roční předplatné 27,3 € (dvojičíslo 3,3 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 8. 4. 2024, vyšlo 15. 4. 2024.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Využití nových technologií

Webarchiv a vytěžování velkých dat

MARKÉTA HRDLIČKOVÁ | marketa.hrdlickova@nkp.cz
MARIE HAŠKOVCOVÁ | marie.haskovcova@nkp.cz

Objem informací zveřejněných na internetu v současné informační společnosti narůstá enormním tempem. Komunikace ve webovém prostředí a sociálních médiích reflektuje a také významně ovlivňuje společenské dění. Protože vykazuje velkou nestabilitu, je archivace webových pramenů zásadní a její význam stále roste. Ve srovnání s tištěnými médii má webový obsah relativně malou trvalost.

Výzkumy uvádějí, že životnost webové stránky je okolo 100 dní. Informace se průběžně upravují, aktualizují, přesouvají jinam nebo zanikají. Pokud obsah webových archivů sklídí, dokáže k němu zajistit přístup i po zániku zdroje. Webové archivy se proto stávají důležitým článkem pro uchování „digitální paměti“ a představují cenný zdroj informací pro vzdělávání a výzkum.

Český webový archiv

Problematika webové archivace je ústředním tématem mnoha paměťových institucí. V České republice se archivaci webů věnuje webový archiv Národní knihovny ČR (NK) – **Webarchiv**. Zaměřuje se na sklizení, ukládání, ochranu a zajištění dlouhodobého přístupu k webovým zdrojům, čímž naplňuje funkci NK jakožto depozitní knihovny odpovědné za trvalé uchování fondu bohemikálních dokumentů. Unikátnost českého webového archivu spočívá v zaměření na národní obsah. Vzhledem k rozsáhlosti webu je při jeho archivaci klíčová otázka selekce zdrojů. Základním kritériem pro výběr je tedy jejich bohemikální charakter, jenž je definován teritoriálně, obsahově, autorsky či jazykově, přičemž předmětem archivace jsou výhradně dokumenty, které jsou volně přístupné na internetu. Legislativa, která definuje podmínky pro archivaci webových zdrojů v České republice, umožňuje NK tvorbu archivních kopií pro konzervační a archivační účely. Celý webový archiv aktuálně

obsahuje přes 560 TB dat. Přestože archivuje pouze volně dostupný obsah, kopie všech webových zdrojů je možné prohlížet jen na speciálně určených terminálech v budově NK. Mimo ni jsou dostupné pouze licenčně ošetřené zdroje, což představuje méně než 0,4 % obsahu celého archivu.

V rámci tzv. celoplošné sklizně, která se snaží zachytit všechny zdroje na české doméně .cz, Webarchiv usiluje o zachycení obrazu českého webu v daném čase. Sklizeň se uskutečňuje alespoň jednou ročně. Jako výchozí seznam slouží url adresy (tzv. semínka) registrované na doméně .cz, které Webarchivu poskytuje společnost CZ.NIC. K dalším liniím akviziční strategie patří tvorba výběrových sklizní a tematických kolekcí.

Tematické kolekce zahrnují zdroje propojené společným tématem nebo událostí, které významně rezonují v prostředí českého internetu. Může se jednat o události pravidelné, např. volby, i nenadálé, jako je třeba šíření covidu-19 nebo válka na Ukrajině. Reflektována jsou však i dlouhodobější témata, například klimatická změna, nebo se sledují vybrané české zpravodajské zdroje. Posledním typem je sklizeň výběrová. Jedná se o kurátorsky zpracovanou kolekci zdrojů s kulturní, historickou, výzkumnou, případně další hodnotou napříč všemi tématy. Tato kolekce se buduje dlouhodobě a není podmíněná aktuálností nebo tematickým ohraničením. Vybrané zdroje se Webarchiv snaží licenčně

úvod o Webarchivu katalog stránek tematické sbírky přidat web

Webarchiv
památník českého internetu, více

hledíte „webarchiv.cz“ nebo „webarchiv“

Válka na Ukrajině
Výběr z katalogu stránek, více v oborovém třídění

Člověk v tísni
Cílem organizace Člověk v tísni je pomáhat v krizových oblastech a podporovat dodržování lidských práv ve světě. Informace o organizaci a jejich činnostech, které jsou rozděleny do čtyř oblastí: programy sociální interakce, humanitární a rozvojová pomoc, informační a vzdělávací programy a podpora lidských práv
Vydávatel: Člověk v tísni
lidská práva, humanitární pomoc, sociální integrace, Člověk v tísni (společnost), Česko

Vláda České republiky
Zdroj obsahuje aktuální informace o složení a činnostech vlády České republiky
Vydávatel: Úřad vlády ČR
vláda, ministři, Česko

560 TB
dat. První dokument byl archivován 3. 9. 2001.

4524
Celkem jsme s autory uzavřeli smluv. Poslední aktuální smlouvy:
Wikipedie - otevřená encyklopedie, Historická demografie, Folia Historica Bohemica, Historická geografie, The Peerian Journal

Webarchiv je součástí Národní knihovny ČR
Koncept a grafickou podobu připravili Bohdan Heblík & Luboš Svoboda
Do chodu vše uvedl Tomáš Kofínek

WWW
kontakt facebook přidat web logo upravit nastavení cookies

Webové stránky www.webarchiv.cz

ošetřit (licenční smlouvou nebo vystavením zdrojů pod licencí Creative Commons) a přijímá i návrhy zdrojů k archivaci od veřejnosti. Součástí akvizice je také archivace vybraných profilů na sociálních sítích, k nimž patří například veřejné profily politiků nebo novinářů.

Badatelské využití archivních dat

Webové prostředí integrující nové technologie umožňuje masivní komunikaci a sdílení informací. Jde o dosud nebyvalý zdroj písemných a obrazových informací, v němž jsou zastoupeny nejrůznější oblasti společnosti. Webové archivy se tak stávají unikátními objemnými daty,

zajímavými pro další výzkum. Přestože Webarchiv NK uchovává český web a zpřístupňuje svá data více než dvacet let, je povědomí o jeho činnosti stále malé. V loňském roce realizoval v rámci institucionálního výzkumu dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zmapovat povědomí akademické sféry o existenci a využití webových archivů, zjistit, zda badatelé s daty webových archivů pracují, případně získat nové podněty pro další vývoj.

Průzkum potvrdil, že povědomí o webových archivech není velké, informace o archivních datech a možnostech práce s nimi prostupují do vědecké sféry pozvolna, Webarchiv se proto snaží badatelům a paměťovým institucím vycházet vstříc. Dlouhodobou spolupráci navázal s Ústavem pro českou literaturu Akademie věd ČR v oblasti archivace literárních zdrojů. Začala v rámci projektu reflektujícího české literární dění na internetu, jehož výstupem se stala unikátní databáze českých literárních zdrojů, které mají archivní kopii ve Webarchivu. Vznikl cenný korpus, zahrnující publicistické a literární weby, periodika obsahující původní autorskou tvorbu, online mutace tištěných deníků a časopisů, univerzitní a knihovnické časopisy. Jak již bylo zmíněno, práci s daty však značně limituje legislativa omezující zpřístupňování archivních

kopii. Proto Webarchiv hledá nové možnosti, jak svá data uživatelům poskytnout. Jednou z takových cest se stal i výzkumný projekt zaměřený na vytěžování dat z webového archivu.

Vytěžování velkých dat

Na projektu *Vývoj centralizovaného rozhraní pro vytěžování velkých dat z webových archivů*, realizovaném v rámci programu na podporu aplikovaného výzkumu Ministerstva kultury ČR NAKI II v letech 2018–2022, spolupracovala Národní knihovna ČR s Katedrou kybernetiky Fakulty aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni a se Sociologickým ústavem Akademie věd ČR. Cílem projektu bylo vytvoření uživatelsky přívětivého prostředí pro práci s velkými

Webarchiv

Nový dotaz Odkápní Moje dotazy FAQ Učtění

FILTRY
Téma
Typ stránky
Datum sklizení
URL
Seřazení
NASTAVENÍ LIMITŮ
Step slava

DOTAZ

SKLIZNÉ

Te	Se	Se
Název sklizení: Te Vělkost: - Počet WARCů: 126 646 Datum spuštění: 12. 9. 2022	Název sklizení: Se Vělkost: - Počet WARCů: 4 735 803 Datum spuštění: 26. 2. 2021	Název sklizení: Se Vělkost: - Počet WARCů: 4 315 890 Datum spuštění: 22. 1. 2021

To

Název sklizení: **To**
Vělkost: -
Počet WARCů: 11 852
Datum spuštění: 12. 1. 2018

Logické operatory: AND OR NOT | |

Prázdné

Rozhraní WA Cloud

daty. Zatímco výzkumné záměry kolegů ze Sociologického ústavu zastupovaly požadavky badatelské komunity na vývoj a funkčnost rozhraní, kolegové ze Západočeské univerzity navrhli řešení strojového zpracování dat. Zabývali se analýzou témat textového dokumentu a jejich automatické detekce na základě hlubokých neuronových sítí a rozpoznáváním informací z video nebo audio souborů. Rozhraní nazvané **WACloud**, které je badatelům dostupné v budově NK, pracuje s pokročilými postupy strojového učení. Oproti standardnímu vyhledávání údajů ve Webarchivu umožňuje prohledávání dat napříč archivem, resp. jeho definovanou částí, což dosud nebylo možné. Na základě fasetového a fulltextového vyhledávání tak mohou badatelé podle vlastních požadavků definovat a získat datasety pro další výzkum.

Webové archivy disponují velkým objemem archivních dat, a proto přirozeně vstupují do diskuse týkající se jejich využití a zpracování. V rámci mezinárodní komunity webových archivů vznikají experimentální projekty a nástroje

zapojující nástroje umělé inteligence a je zřejmé, že se stanou běžnou součástí pracovních postupů. Uplatnění naleznou při akvizici, organizaci, popisu, zpřístupnění či průzkumu dat z webových archivů v rozsahu, který není v lidských silách. Kromě nástrojů a projektů vznikají studie, které se snaží uchopit využití umělé inteligence v kontextu digitálních sbírek kulturních institucí nejen z hlediska technologického, procesního, ale i etického. Zapojení umělé inteligence do činnosti paměťových institucí v oblasti archivace webu patří k intenzivně řešeným tématům, o čemž svědčí mimo jiné třeba i zaměření jednoho z diskusních okruhů na konferenci WAC, pořádané mezinárodním konsorciem webových archivů IIPC, která proběhne 24.–26. 4. 2024 v Paříži. Rozhraní pro vytěžování dat WACloud patří k prvním pokusům zpracovávat velká data za použití strojového učení v českém webovém archivu a do budoucna lze očekávat další zapojování postupů umělé inteligence do jeho činnosti.

POUŽITÁ LITERATURA:

- KVASNICA, J., A. PROKOPOVÁ, Z. VOZÁR a Z. KVAŠOVÁ (2019). *Analýza českého webového archivu: provenience, autenticita a technické parametry*. ProInflow, 11(1). <https://doi.org/10.5817/ProIn2019-1-2>
- HAŠKOVCOVÁ, M., L. SVOBODA a M. HRDLIČKOVÁ (2022). *Používáte Webarchiv? Průzkum potřeb uživatelů českého webového archivu*. ProInflow, 14(1–2). <https://doi.org/10.5817/ProIn2022-2-2>
- VOZÁR, Z., M. HAŠKOVCOVÁ a A. PROKOPOVÁ, A. (2022). *Internet jako pramen výzkumu: přístup k archivovaným webovým zdrojům a možnosti jejich zpracování*. Teorie vědy, 44(1). <https://teorievedy.flu.cas.cz/index.php/tv/article/view/552>
- SVOBODA, Luboš. *Možnosti použití umělé inteligence pro webarchivační praxi*. Online. E-zpravodaj Národní knihovny ČR. 2022, 9(1) [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/vyदानe-publikace/soubory/ostatni/ez_2022_1.pdf

Knihovnicko-informační služby pro nevidomé a slabozraké v Česku

SIMONA HARAŠTOVÁ | HarastovaSimona@seznam.cz

Snad každá knihovnice nebo knihovník má povědomí o existenci Knihovny a tiskárny pro nevidomé Karla Emanuela Macana v Praze. Málokdo je však dostatečně informován o nejrůznějších knihovnách či odděleních pro zrakově postižené rozmístěných po celé České republice. A právě na tento typ služeb knihoven je tento článek zaměřený.

Všechny zvukové knihovny určené pro zrakově postižené jsou si ve své struktuře a s ohledem na poskytované služby podobné – s menšími či většími rozdíly. Přihláška vyžaduje potvrzení lékaře o zdravotním hendikepu budoucího uživatele knihovny. Knihovnicko-informační služby se zpravidla poskytují zdarma. V typickém fondu jsou zahrnuty audionahrávky literárních, divadelních i jiných děl na nosičích, jako jsou magnetofonové kazety, CD a nahrávky ve formátu MP3. I zde platí nutnost dodržovat autorská práva, tj. nesmí se kopírovat, rozšiřovat, upravovat, vyměňovat, pronajímat či veřejně předvádět.

Zvuková knihovna v Třebíči

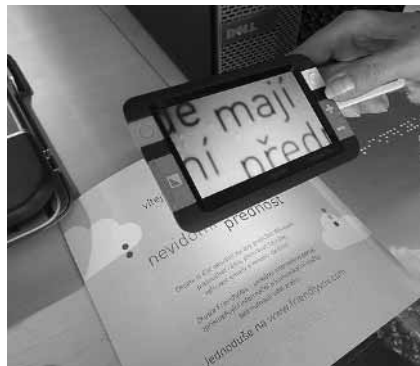
Zvukové dokumenty nabízí od roku 1996. Dodnes ji podporují granty Ministerstva kultury (MK) a obce Třebíč, třebíčští podnikatelé i soukromé osoby. Zvukové knihy se nakupují za podpory Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana nebo prostřednictvím vydavatelů – jako např. Audiostory nebo Supraphon. Zároveň nákup zvukových knih zaštiťuje grantový program MK – program Knihovna 21. století.

Zvuková knihovna Knihovny Ústeckého kraje

Nabízí svým čtenářům řadu vycytávek, například kamerovou zvětšovací lupou zvanou též televizní kamerová, jejíž fungování v knihovně

finančně podpořilo MK. Jedná se o speciální hardware, jenž pracuje na principu zvětšení dokumentů v papírové podobě snímané kamerou.

Další služby pro nevidomé jsou zásilková a donášková služba. Prostřednictvím zásilkové služby se dokumenty zasílají čtenářům poštou zdarma jako slepecký tisk. Donášková služba se poskytuje hendikepovaným uživatelům a seniorům také zdarma. Další zajímavostí, kterou mají v této knihovně, je tzv. audiokatalog s audionahrávkami ve formátu MP3 na CD nosičích.

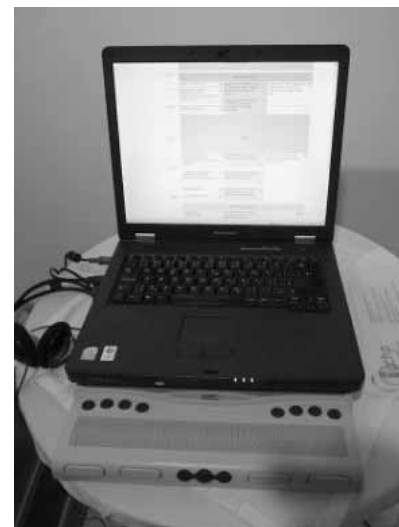
Ukázka kamerové zvětšovací lupy

Foto: Wikimedia Commons, Krajská knihovna v Pardubicích, CC-BY-SA-4.0

Zvuková knihovna v Hradci Králové

Jedna z šesti poboček Knihovny K. E. Macana je umístěna v Knihovně města Hradce Králové, kde

bylo vytvořeno specializované pracoviště pro nevidomé a slabozraké – tzv. zvuková knihovna. Počet zvukových knih je v podstatě shodný jako v ústřední pražské knihovně. Jedná se o zvukové knihy na MC, CD a CDMP3. Vedle půjčování zvukových knih zde funguje také digitální knihovna spolu s elektronickým katalogem. V rámci knihovny je zavedena zásilková služba pro vzdálené a imobilní občany a poskytuje se jim sociální poradenství. Knihovna se věnuje osvětovým aktivitám, jako jsou besedy pro školy a širší veřejnost.

Speciální počítač pro zrakově postižené

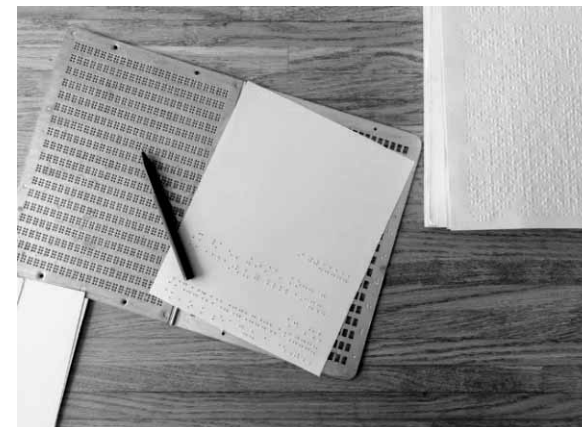
Foto: Wikimedia Commons, Michal Klajban, CC-BY-SA-3.0

Knihovna pro nevidomé v Plzni

Je součástí Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje. Má svůj vlastní osobitý výpůjční řád a poskytuje knihovnicko-informační služby nevidomým a zrakově postiženým občanům. Součástí této knihovny jsou jednak parkovací místa pro invalidní občany, jednak orientační maják a zvukový signál, který se zapíná při výpůjčních hodinách. Zvukové knihy je možné rozesílat do místa bydliště. Vedle informačních služeb mohou nevidomé „čtenáři“ knihovny využívat tištěný katalog zvukových dokumentů.

Zvukové knihy v Knihovně Václava Čtvrtka v Jičíně

Knihovnicko-informační služby pro nevidomé a zrakově postižené se zde poskytují již od roku 2008. Oddělení zvukových knih funguje v rámci hudeb-

Díky Braillovu písmu si nevidomí a slabozrací mohou užít četbu prózy či poezie

Foto: Pexels

ního oddělení. Tyto služby se poskytují zdarma. Zajímavá jsou specifika audioknih pro nevidomé. Typické je rozdělení na hodně kapitol; každá kapitola je pak hlasově označena číslem.

Služby pro zrakově postižené v Krajské knihovně Karlovy Vary

Knihovna má oddělení pro hendikepované, které mj. poskytuje i knihovnicko-informační služby nevidomým a zrakově postiženým. Významná je také možnost využití kompenzačních pomůcek. Je možné bezplatně zapůjčení radiomagnetofonu domů pro přehrávání zvukových knih. Ve fondu mají i řadu periodik zaměřených na různé hendikepy. V knihovně je též umístěn speciální počítač se softwarem pro nevidomé. Je zde k dispozici nejen rozsáhlý fond zvukových knih, ale knihovna usiluje i o různá setkávání a osvětú pro nevidomé.

Bezručova Opavská zvuková knihovna

Knihovna disponuje jednou zajímavostí – má navigační systém pro nevidomé. Je bezbariérová, což je výhodou při kombinovaných hendikepech uživatelů knihovny. V knihovně je také umístěn speciální počítač pro nevidomé s programem WIN-TALKER, sloužící k předčítání textu. Počítač je obohacen rovněž o program Bizon a je u něj nainstalována počítačová lupa. Další výhodou pro nevidomé je možnost převodu požadovaného textu do Braillova písma, popř. jeho výtiskění na tiskárně Braillova písma Everest. ■

Klubu dětských knihoven je 30!

3. část

Vzpomínky Lídy Košťálové sdílela a zaznamenala **BOŽENA BLAŽKOVÁ** | b.blaza@seznam.cz

První předsedkyně Klubu dětských knihoven (KDK) předala v roce 2002 pomyslné veslo předsednictví Lídě Košťálové, tehdejší ředitelce Městské knihovny v Jičíně (dnes Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně). Jak na své předsednictví vzpomíná ona?

Abych pravdu řekla, tak mi v paměti trochu splývá, co jsem dělala jako ředitelka knihovny a co jako předsedkyně KDK. Tou jsem se stala tak trochu „nedobrovolně“ po odchodu Bobiny. Velkou roli v mém rozhodnutí hrálo to, že jsme se spolu znaly už od srpna 1968, kdy jsme po maturitě na SVVŠ dělaly v Hradci Králové přijímačky na dálkové studium brněnské Střední knihovnické školy. Věřily jsme si, věděly jsme, co od sebe navzájem můžeme očekávat, a tak jsem nakonec souhlasila s předsednictvím. Velkým (a pravdivým) argumentem bylo, že pro „předsedování“ je výhodnější vedoucí pracovní funkce dotyčného, která přece jen dává větší prostor pro rozhodování. Ale na druhou stranu množství práce, které se tím nakupilo, mě nakonec časem také donutilo předsednickou pozici opustit... V knihovnictví jsem dělala ledacos, ale nikdy jsem nepracovala přímo s dětmi. Ovšem „děckařky“ mě vždy fascinovaly svými nápady a ochotou ke spolupráci a sdílení. A tak jsem byla ráda, že jsem měla možnost je podpořit, a hlavně s nimi spolupracovat. Nejvíce jsem jich pak poznala díky našim knihovnickým dílnám.

Jičínské knihovnické dílny byly inspirovány festivalem *Jičín město pohádky* a pochopitelně i soboteckými knihovnickými týdny. Festival přinášel spoustu inspirací nejen z oblasti pohádek, ale především z nejrůznějších aktivit určených dětem. Součástí byla např. dětská literární soutěž, kterou jsme prostřednictvím knihoven pomáhali propagovat. Také jsme se obrátili se žádostí o spolupráci na tehdejší ředitelce

Druhá předsedkyně KDK L. Košťálová

Světa knihy Danu Kalinovou. Společně jsme pak v rámci celého festivalu začali v jičínském zámku pořádat reprezentativní prodejní výstavu dětské literatury „Svět knihy dětem“. Díky Kamile Chrtkové ze Světa knihy se podařilo postupně výstavu obohacovat různými besedami a dalšími aktivitami. Vzpomínám si, jak zpočátku

odjížděly knihovnice s taškami plnými knih pro děti a jak si domlouvaly s přítomnými autory besedy ve vlastních knihovnách. Knihovnické dílny měly prostě bohatý program a nabídku...

Ta první, která se konala 4.–5. 10. 1996, měla název „Pojďme, budeme si hrát“. Byla dvoudenní, začínala v pátek odpoledne seminářem Krotíme obrazovku. Vzpomínám si, jak onemocněla lektorka a skutečně na poslední chvíli se nám podařilo zajistit regionální autorku Marcelu Marboe, která kromě vlastní tvorby představila nadaci Vraťme dětem dětství. Následovalo vyhodnocení výše zmíněné literární soutěže a účast na vybraných akcích festivalu. V sobotu dopoledne jsme se sešly na prezentaci jednotlivých programů z knihovnické praxe. Učily jsme se pracovat formou dílen a podařilo se nám zajistit i dětské publikum. Svou práci s dětmi tehdy předvedly Eva Kordová z Turnova (Putování za pohádkou), Dáša Vrchlabská z Ostravy (Bajky) a Bobina Blažková, která měla ukázkou z programu Svět kolem nás. Pro knihovnice připravily dále informace o svých programech Alenka Pospíšilová ze Sobotky (Rodičovské kluby), Eva Komínová z Knihovny města Hradce Králové (Roční období v informační výchově) a Helena Šlesingerová z Knihovny města Plzně (Připravujeme soutěže a kvízy). Následovala diskuse o shlédnutých aktivitách a individuální účast na akcích festivalu. Ráda bych připomněla, že oba dny na videokazetu sponzorsky natočil pan Havlíček z Jičína. Pokud by se kazeta našla, bylo by skvělé zdigitalizovat ji a někdy si ji společně pustit... První dílny se organizovaly a platily tzv. z vlastních zdrojů. Velký posun později přinesly dotační tituly, s nimi přišla možnost získat granty i na jednotlivé dílny.

Možnosti se tak díky zmíněným grantům docela rozrůstaly. Kromě výstav, o nichž jsem mluvila, se mi vybavují besedy s autory a slavnostní křty knih. Nezapomenutelný byl křest publikace *Kolotoč s labutěmi*, kterou knihovna vydala. Konal se za účasti autora Zbyňka Malinského a výtvarníka Vladimíra Komárka. Zapomenout se nedá ani na návštěvu tehdejšího ministra kultury Pavla Dostála... Velice přesně si vybavuji také rok 2005, rok Václava Čtvrťka, který vyvrcholil přejmenováním jičínské knihovny na Knihovnu Václava Čtvrťka v Jičíně a slavnostním večerem, na němž bylo spisovatelovým potom-

kům předáno in memoriam čestné občanství pohádkového města.

Důležitý byl i rok 2008, kdy se hlavní dramaturgyní celého festivalu Jičín město pohádky stala naše kolegyně Alena Pospíšilová původně ze Sobotky, v té době již pracovnice dětského oddělení jičínské knihovny. Je hlavně její zásluhou, že se tehdy poprvé staly SKIP a jeho KDK oficiálními partnery celého festivalu a v pátek 12. 9. se zde konal Den knihoven, doprovázený mj. velkým Čertologickým kongresem. Vyšlo by to na dlouhé vyprávění a vzpomínání, ale autentické vzpomínky z akcí konaných už v 21. století se většinou dají dohledat v regionálním i celostátním (nejen) knihovnickém tisku. Knihovnické dílny se prostě staly fenoménem a KDK se o ně velkou měrou zasloužil. Osobně bych ještě připomněla jedno „pohádkové“ heslo, a to „Čteme všichni, vypráví jen někdo“, a soutěž vypravěčů, která se také zrodila na jedné z dílen. Do současnosti se jí v turnovské knihovně věnuje Eva Kordová. Svě nesoustavně vzpomínání zakončím připomínkou, že v rámci jičínských dílen se zrodil i nezapomenutelný Čtisirbříl Ušatý, který stále provokuje děti svými vtíravými otázkami během *Noci s Andersenem*...

Mám radost, že se jičínské knihovnické dílny staly na desítky let oblíbenou a hojně navštěvovanou inspirační, vzdělávací a kolegiální platformou, posílily zájem o členství v KDK i přátelské vztahy knihovnic a knihovníků pracujících s dětmi. Mělo to smysl a jsem ráda, že jsem k tomu mohla přispět. Myslím, že podrobné a ucelené zpracování historie jičínských dílen a podílu KDK, ať již formou samostatné brožurky, nebo třeba bakalářské či magisterské práce, by bylo záslužné a velmi přínosné. Byly mimořádným fenoménem!

Chtěla bych poděkovat všem děckařkám a spolupracovnicím, které jsem během své profesní cesty potkala, za jejich přátelství, spolupráci a úžasnou kreativitu. Do budoucna přeji všem kolegyním a kolegům, aby dokázali děti oslovit a přivést je ke čtení a také aby jejich vedení mělo vždy pochopení pro jejich občas opravdu poněkud bláznivé nápady. Já jsem se o to opravdu snažila. ■

Foto: archiv L. Košťálové

Do třetice všeho dobrého aneb Kterak české děti v zahraničí ke knížkám přišly

KATEŘINA SCHWACHOVÁ | info@skolarheinmain.de

V roce 2011 jsme v německém Frankfurtu nad Mohanem založili českou školu. Protože jsme si od počátku uvědomovali, že vícejazyčná výchova musí jít ruku v ruce se čtenářstvím, rozhodli jsme se pro naši krajanskou komunitu vytvořit českou dětskou knihovnu.

Výuka v učebnách, jejichž součástí je i krajanská knihovna

A světe, div se! Začalo se dařit, jenže záhy přišlo velké překvapení. Problém paradoxně nebyl nashromáždit více než 4000 titulů, ale zajistit funkční systém výpůjček. Založením knihovny pro nás začala dlouhá a dobrodružná cesta karambolů, hledání a nacházení, naděje a zoufalství... Nakonec jsme přece jen objevili světlo na konci tunelu.

Jak jsme řešili akvizici

Lidé, kteří žijí či žili v zahraničí, jistě potvrdí, že sehnat české dětské knížky tak jednoduché není. Natož v minulosti. V roce 2011 neexistovaly e-shopy, které by jednoduše do zahraničí knížky zaslaly. Navíc chyběly finance na nákup, proto jsme každý rok při návštěvě České republiky navštívili knihkupectví, vybrali něco, co nás i děti

v zahraničí zaujalo, a tak jsme ročně mohli naši knihovničku obohatit o 10–15 titulů.

Hledali jsme i jiné cesty a vyhlásili sbírku mezi krajany. Štěstí se na nás usmálo! Velká část naší současné knihovny pochází právě z těchto darů, ba co více – prostřednictvím kontaktů rodičů se nám podařilo oslovit i dětské knihovny v Česku, které nám zaslaly vyřazené publikace. To bylo radostí! Knihovna naší školy se začala vesele rozrůstat... Ale tato cesta nám sice přinesla do knihovny spoustu knih, nikoliv však kvalitních... Mnoho knížek bylo zastaralých obsahem, v salátovém vydání nebo pro dětskou duši jednoduše nepoužitelných. Třídění ve spojitosti se zajištěním provozu školky a školy bylo personálně i časově náročné.

Přemýšleli jsme nad další cestou. A protože je Frankfurt nad Mohanem nádherné místo k žití právě i proto, že se tady koná největší mezinárodní knižní festival Buchmesse, začali jsme cíleně kontaktovat vystavovatele, potažmo české vydavatele. Každoročně jsme si tak po dobu pěti let po ukončení veletrhu odváželi několik banánových krabic nejnovějších publikací. Win-win situace pro všechny! Vystavovatelům jsme ušetřili náklady na odvoz knih domů a my jsme získali nejnovější publikace. Zpětně moc děkujeme například společnosti Svět knihy, Svazu českých knihkupců a nakladatelů, společnosti MAFRA nebo SLOVART.

Po pěti letech však došlo ke změně: vystavovatelé nesměli knihy návštěvníkům veletrhu prodávat ani darovat. Přišli jsme tak o zásadní akviziční zdroj. Aktuálně tedy knihovnu obnovujeme jen z vlastních zdrojů či finančních darů podle toho, kolik peněz se nám podaří našetřit.

Katalogizace a uložení knih

S narůstajícím počtem knih nastaly další problémy. Jak mít o knihách přehled? S jakým systémem pracovat? Jak vést katalogizaci? Do roku 2020 nebylo tolik dostupných aplikací, které by nám vyhovovaly, proto jsme zvolili co nejjednodušší cestu. Tituly jsme si v excelové tabulce seřadili podle abecedy. Stejně seřazení i v reálu však kvůli neustálému nedostatku místa možné nebylo. Každý člověk z našeho týmu měl část knih u sebe. Elektronický systém nám pomohl vytvořit a udržet si přehled o stavu, jenže nijak nám nepomáhal s výpůjčkami.

Do toho nastaly mnohem zásadnější problémy logistického a organizačního rázu. Čím více knížek, tím více jsme museli řešit, kam s nimi a jak je vůbec k dětem dostaneme. Sobotní školy většinou učí v pronajatých prostorách, kde nemají k dispozici žádný sklad. Takže jsme excelovou tabulku poskytli rodičům a čekali na objednávky mailem. No, to byla velká divočina. V našem domě jsem ve sklepě vyhradila jednu místnost, nakoupili jsme 16 kovových regálů, tam jsem knížky uložila. Každý nový mail znamenal objednané knihy vytáhnout z regálů, naložit do tašek, popsat je jmény, v sobotu ráno v šest vše naložit do auta a odvézt do školy. Stejně to bylo s vracením knih... A tak pořád dokola. Časem se nám podařilo pronajmout si jednu místnost v garážových prostorách budovy, kde jsme učili. Tam jsme byli asi dva roky, takže jsme objednané knížky už vozili 'jen ze sklepa'. A pak nastala doba covidová.

Ta nám paradoxně pomohla. Město Frankfurt v roce 2020 ze zdravotních důvodů zřizovatelům zakázalo pronajmávat prostory třetím subjektům. Ocitli jsme se v situaci, kdy hrozilo, že zavřeme školu, protože nebudeme mít kde učit. Deset let práce by přišlo vniveč. S velikými pochybnostmi, ale možná s mnohem větší odvahou jsme si řekli, že si zkusíme pronajmout něco jen pro sebe. A podařilo se, vzpomíná Markéta Ševčík, která v české škole učí nejmenší děti. V říjnu jsme se přestěhovali do nových prostor, pokračuje, museli jsme vybavit učebny nejen stoly, židlemi, tabulemi, ale rovnou jsme nakoupili i regály na knihy. Poprvé jsme jako učitelé zažili situaci, že když učíme a potřebujeme dětem něco o nějakém tématu říct, sáhneme jednoduše do regálu a knížka tam bude. Odpadlo zdlouhavé plánování a improvizace, jenže klín jsme vyřešili dalším klímem.

Stěhování

Ta doba byla v mnohém skvělá a v mnohém šílená. Na stěhování celé školy i knihovny jsme měli jen podzimní prázdniny, dobrovolně se na všem podílelo více než deset lidí. Knížky jsme svázeli ze všech možných míst, většinou sklepů našich učitelů, ale hlavně jsme pořád řešili způsob, jak knihy v prostorách uložit. Tehdy nám pomohla jedna velmi ochotná rodina – maminka, která měla zkušenosti z knihovnictví, a tatínek,

který pracoval v IT. Přepřel excelovou tabulku, knihy pečlivě popsal, obalil a do regálů seřadil abecedně, abychom přehled neměli jen elektronicky, ale také fyzicky. Po vzoru velkých knihoven v České republice jsme do každé knižky vytiskli katalogový lístek a děti dostaly čtenářské průkazy. Knihy se nadále půjčovaly formou objednávek mailem z tabulky, vše se zapisovalo do průkazů, vypůjčené tituly se vracely do předem připravené krabice.

Narostla nám práce, ale hlavně vyvstaly nové problémy. Představte si to prakticky. V sobotu ráno v 8:30 děti přicházejí na výuku, učíme do 14:30. Vyučujeme přes 70 dětí ve věku 18 měsíců až 15 let v šesti učebnách, kde jsou knihy sice abecedně, ale prostě v různých místnostech uloženy, a přesně v těchto učebnách se žáci postupně podle věku a skupin střídají. Pokud končí výuka v jedné skupině, není reálné, aby rodiče s čekajícími žáky rušili výuku v jiné místnosti a volně si dohledávali knížky.

Stejně tak se ukázalo, že protože jsou knihy jednoduše dostupné přímo ve třídách, žáci si je chtěli půjčit ihned. Tady by zaplesalo každé srdce pedagoga, jenže ne knihovníka. Knihy nám začaly mizet z poliček a záhadně se zase objevovat. V lepším případě žák alespoň oznámil vypůjčku učiteli, ten si knížku zapsal do notýsku, ale pod tíhou dalších učitelských povinností se informace o vypůjčce ke správě knihovny vůbec nedostala. Druhý zájemce si však tutéž knihu objednal online a ta najednou v regálu nebyla. Do toho se nám občas do naší vratné krabice vrátila nějaká kniha navíc... nebo vůbec ne... nebo se knížky k vrácení objevily například na lavici u vchodu. Prostě chaos!

Výsledek? Vypůjčky mailem se staly náročnější a dosavadní online systém přestal úplně fungovat. I když nám s knihami začali vypomáhat stážisté, neměli jsme šanci si udržet přehled. Začali jsme si rychle uvědomovat, že takhle to dál nejde a že si budeme muset najít nějakou úplně jinou, novou cestu. *Vstoupili jsme tedy do další a zatím naší poslední fáze, směje se Kateřina Roták, další kolegyně a nyní hlavní aktérka naší krajské knihovny. Uvědomili jsme si, že klasický způsob vedení knihovny u nás prostě nikdy fungovat nebude a že si musíme vytvořit vlastní hybrid. Systém, který se bude spravovat „skoro“ sám, kdy nás nebude*

trápit, že si knihu zapůjčí přímo rodič se svým dítětem. A ten nebude muset po chodbách běhat a hledat učitele, kterému by to oznámil. Systém, který nezatíží naše učitele ani nás.

Nový přístup

Po zkušenosti z předchozích let jsme se na to tedy vydali sofistikovaněji. Věděli jsme, že první věc, kterou musíme udělat, je pozorovat. Půl roku jsme zjišťovali, jak cesta vypůjčky nejlépe funguje, a došlo nám, že například abecední řazení knih je nefunkční. Stejně tak jsme se začali poohlížet po možných elektronických řešeních, které by nás nezruinovaly. A našli jsme.

Prvním krokem, který jsme ale měli podniknout už dávno, bylo, že jsme všechny knihy vytáhli z regálů a procházeli titul po titulu. Tím se nám podařilo vyřadit knihy, které si za poslední roky nikdo nepůjčil. Překvapením bylo, že se nám tak knihovna pořádně „provětrala“, protože jsme minimálně čtvrtinu titulů darovali. Druhým krokem byl jiný systém řazení v prostorách s ohledem na věkové skupiny a zájmy. Aktuálně máme osm různých kategorií: například kategorii encyklopedií, komiksů, knihy prvního čtení, leporel, část pro dospělé aj. Každá kategorie dostala barevný puntík, který knihy od sebe odlišuje i vizuálně.

Za třetí jsme oslovili mezinárodní společnost Salesforce, která nám (jako neziskové organizaci) poskytla zdarma databázový systém. Ten jsme si nejdříve představili na vlastní vypůjční systém a pak jsme tam převedli všechna data z excelové tabulky. Dosavadní knihovní systém jsme obrátili, protože nyní pro nás není klíčový autor a název knihy, ale číslo knížky. Ve čtvrtém kroku jsme všechny knihy podle systému fyzicky očíslovali a oblepili barevnými puntíky. Pátý úkol byl asi nejjednodušší. Pořídili jsme větší skříňku na kolečkách, která je uzamykatelná a u které jsme vyřezali podélnou díru na vrácení knih.

Tento systém nám začal konečně fungovat! Dítě si vypůjčí knížku, na libovolný papírek zapíše číslo knihy a svoje jméno a hodí to do schránky. Stážisté schránku jednou týdně hromadně vyberou, údaje přenesou do aplikace, která následně automaticky odešle emailem potvrzení o vypůjčce. Při navrácení dítě jen knihu vhodí do skříňky a my ji uložíme do příslušného regálu.

Tým nevládní neziskové organizace centrum gUG (haftungsbeschränkt)

času. Jelikož je knihovna součástí naší komunity, každý žák, rodič i učitel nese zodpovědnost za to, jak a zda nám to tady bude fungovat. My nyní můžeme ušetřený čas věnovat především hledání knih nových, abychom volné místo v regálech naplnili dalšími zajímavými tituly.

V naší situaci se asi nejvíce potvrdilo, že trpělivost růže přináší.

Hotovo. Nic nemusíme řadit abecedně, barevně, funguje spontánní vypůjčka i navrácení a zbavili jsme se vyřizování mailů a chystání individuálních balíčků s objednanými knížkami.

Za celým projektem stojí naše kolegyně, paní učitelka Kateřina Roták, která právě pozorování a reorganizaci věnovala nejvíce času. Navíc umí pracovat s aplikací Salesforce, kterou přizpůsobila našim potřebám. Takže nám nyní jede všechno jako po másle. Knížky se nám už neztrácejí, vracejí se v termínu a zpětně jsme zjistili, že správě knihovny teď věnujeme minimum

Každý nezdar nás nějak posunul, poučili jsme se a pořad jsme hledali nové a nové cesty. Nyní už nemáme knihovničku, ale pořádně velkou knihovnu. Je jasné, že u nás nejde o žádný závratně nový a objevný přístup. Jen jsme si vzali něco z různých způsobů vedení knihoven a něco jsme zase jinde osekali, aby nakonec každíčký krok vyhovoval naší specifické situaci. Jsou věci, které si z finančních důvodů nemůžeme (a vlastně ani nechceme) dovolit. Raději knihu! ■

Foto: nevládní nezisková organizace centrum gUG

Co pro vás připravujeme...

- **Státní podpora rozvoje knihoven (výsledky výzvy Malá kulturní a kreativní centra)**
- **Šetření čtenářských dovedností dětí v ČR**
- **Periodika na území dnešní ČR:**
  - deník *Tribuna*
  - **táborská periodika 19. století**
- **Spolupráce MěK Chodov se stacionářem Mateřidouška**
- **Příloha:**
  - **Děckaři děckařům – Bilderbuchy pro nejmenší**
  - **Knihovny a longevity**
- **Konference: Bookstart, Kniha 21. století**
- **Medailonky nadějných: Radek Haňka**
- **Krajské knihovny – Schola Bohemica: setkání s pohádkou a další materiály.**

Věříme, že zůstanete našimi čtenáři a předplatiteli!

Mít sny a vizi a věřit si

PAVLÍNA LENGHARTOVÁ | pavli2000@seznam.cz

Foto: archiv K. Novákové Mašlové

Kateřina Nováková Mašlová je ředitelka Knihovny Gelasta Vodňanského ve Vodňanech. V roce 2022 získala ocenění Jihočeská knihovnice a krajský MARK 2023 za Jihočeský kraj. Nominována byla za svou dlouholetou práci v oblasti šíření čtenářství v regionu Vodňanska. V knihovně pořádá výukové programy, příměstské tábory pro děti, kurzy angličtiny pro veřejnost, kurzy češtiny pro cizince, přednášky, naučné stezky a další různé aktivity na podporu čtenářství.

jí tvořit pro druhé. Možnost zapojení do tvorby nejruznějších programů dáváme všem věkovým kategoriím – od studentů, maminek na mateřských dovolených, důchodců i k dalším zájemcům.

Jaká je podle vás nejlepší cesta ke čtenářství, čím si knihovník může čtenáře získat?

Vytipovala jsem si několik rovin, které jsou za mě důležité k podpoře čtenářství. Samozřejmě nejlepší je, když se vztah ke čtenářství podchytí v tom nejmladším věku, to znamená u nejmenších dětí. Vidíme to na kurzech *S knížkou do života*, které se nám velice rychle plní a v současné době máme šest kurzů pro maminky (každých čtrnáct dní), kam chodí děti od narození do tří let. Tyto kurzy pořádáme již čtvrtým rokem a je krásně vidět, jak dnes již děti předškolního věku chodí do knihovny pravidelně a vztah ke knize mají pozitivní.

Někdy se to nedá podchytit od těch nejmenších. Pak je důležité dělat programy pro školy, aby byly zajímavé a hravé. Když se do toho zakomponuje ještě nějaká soutěž, tak máte vyhráno. Po našich programech se najde vždy několik dětí, které se samy přijdou do knihovny zaregistrovat. Co se nám v knihovně také osvědčilo, je pořádání různých kulturních akcí. Lidé primárně přijdou do knihovny za akcí, ale kromě dojmů z akce si odnášejí také seznámení s pro-

storem a často jsou překvapeni, že v knihovně půjčujeme i nejnovější knihy. I z těchto návštěvníků se občas vyklube náš nový čtenář. Pro děti pořádáme také v létě příměstské tábory, při kterých děti zažívají různá dobrodružství a prostor knihovny vnímají jako atraktivní místo.

Důležité je také pečovat o propagaci knihovny, měnit zažité povědomí o knihovně jako omšelém prostoru plného knih od Jirásků, Drdy nebo Němcových. Toho docílíte jak pořádáním akcí, tak i propagací navenek. Pravidelně přispíváme na Facebook, Instagram, píšeme články, natáčíme videa. Někteří lidé nás pouze sledují, ale mění se minimálně jejich celkové povědomí o fungování knihovny a i oni jednoho dne třeba začnou do knihovny chodit. Je to běh na dlouhou trať, ale funguje to.

Poslední rovinou – a možná tou nejdůležitější – je být milým knihovníkem, který je ochotný vždy pomoci. Zní to asi jako klišé, ale v některých knihovnách stále převažuje odtaziťvý přístup ke čtenáři plný knihovnických pravidel a zásad.

Jak vypadá váš běžný den jako ředitelky knihovny, co nejčastěji řešíte?

Jak jsem již zmínila, každý den je jiný a originální a to mě na mé práci nejvíce baví. Ze začátku jsem téměř většinu akcí pro školy i veřejnost organizovala sama, teď už je situace jiná. Tým knihovníků se od dob mých začátků proměnil a rozšířil. Dnes proto spíše udávám směr a přicházím s různými nápady. Organizují už jenom větší akce nebo projekty mně nejbližší. Starám se také o propagaci knihovny. Pravidelně máme porady, při kterých společně diskutujeme a rozdělujeme si úkoly tak, aby ve většině případů každý dělal to, co ho baví. Také se snažím o propojování a navazování spoluprací s různými institucemi, většinou místními. Nedávno jsme například začali spolupracovat i s Filmovou školou v Písku, se kterou jsme natočili „Vodňanskou pohádku“. Jedná se o dvacetiminutový dobrodružný film. Od března do května budeme pořádát v knihovně také kroužek – Filmový workshop pro děti. Minulý rok jsme dostavěli nový dvorek v knihovně, který funguje jako komunitní místo. Rok a půl ze mě byl knihovník-stavař.

Jaké akce nejraději pořádáte?

S ohledem na můj obor je mou největší radostí pořádání dobrodružných akcí, které veřejnost baví, jsou pro ně zážitkem a mají edukativní přesah. Mnoho programů proto hraničí s historií, poznáváním města Vodňan apod. Naše knihovna je velice zastaralá, co se týče stavby a technologického zázemí. To znamená, že mnoho akcí nemůžeme tvořit přímo v knihovně. Ale všechno jde, když se chce, a tak jsme problém vyřešili tím, že jsme začali pořádát akce na nejrůznějších místech ve městě. Akce pořádáme na vodňanských půdách, ve sklepeních, na různých zapadlých zahradách a objevujeme místa, která jsou běžně nepřístupná veřejnosti. Z návštěvnosti je patrné, že i pro veřejnost jsou zapadlá místa a jejich objevování atraktivní. Těmito akcemi propagujeme nejen činnost knihovny, ale podporujeme také vztah k městu. Uvnitř knihovny se soustředíme na menší akce. V minulém roce, díky novému dvorku, jsme mohli řadu našich větších akcí organizovat přímo v knihovně, byť i v tomto jsme limitováni dobrým počasím.

Kde berete inspiraci, co říkat?

Inspirace je všude kolem nás, jen mít otevřené oči, umět naslouchat lidem, mít sny, vizi a věřit si. Ono to pak všechno chodí samo. Já nepreferuji striktní postup, že si sedneme v lednu a uděláme si veškerý program na celý další rok. Samozřejmě plán máme, ale mnoho nejzajímavějších akcí přichází v průběhu roku.

Co plánujete do budoucna v rámci své kariéry, čeho chcete dosáhnout?

Velikou radost by mi udělalo, kdyby se začalo pracovat na studii nové knihovny. Mluví se o tom již několik let, mám za sebou mnoho návštěv na městě, přesto se stále nic neděje. Prostory jsou limitující, alarmující a donekonečna přesouvat veškeré větší knihovnické akce mimo budovu knihovny je nelogické. Ráda bych, aby vodňanská knihovna byla knihovnou 21. století i po stránce fyzické. Začátkem března jdu na mateřskou dovolenou, takže teď si na čas dávám pauzu. Určitě knihovnu ale navštěvovat budu, pokud to půjde. Nerada bych ztratila plně kontakt. Priority každopádně budou jiné a já se na nové výzvy moc těším. ■

Česko-polský knihovnický seminář

ELA BARONOVÁ | baronova@nprmk.cz

V rámci II. kongresu polských bohemistických a českých polonistických studií VĚDA – KULTURA – SPOLUPRÁCE Praha 2023 se v říjnu 2023 v Pedagogické knihovně Jana Amose Komenského v Praze konala knihovnická sekce kongresu pod názvem *Edukační a kulturní potenciál knihoven v kontextu česko-polské spolupráce*. K organizátorům patřily Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze, Dolnoslezská veřejná knihovna T. Mikulského ve Vratislavi, Pedagogické centrum pro polské národnostní školství Český Těšín a v neposlední řadě Polsko-česká vědecká společnost se sídlem ve Vratislavi.

Polský podíl

V dopoledním bloku své zkušenosti prezentovali knihovníci z Polska. S prvním příspěvkem **Formy, rozsah a význam spolupráce polských a českých knihoven. Čísla, fakta, názory** vystoupil Andrzej Tyws, bývalý ředitel Dolnoslezské veřejné knihovny T. Mikulského ve Vratislavi. Svě úvahy opřel o průzkumy uskutečněné v roce 2023 ve všech veřejných knihovnách Dolnoslezského vojvodství. Jejich cílem bylo zachytit fenomén spolupráce českých a polských knihoven. Tyto průzkumy prokázaly pozoruhodnou rozmanitost uskutečněných iniciativ, zahrnujících jak tradiční formy kooperace (autorská setkání, překlady a společné vydávání publikací, literární a jazykové workshopy, tematické přednášky), tak i originální aktivity – např. mural art „Dzień dobry den“, dílna „Tiskařské umění na pomezí“ nebo mezinárodní literární festival „Měsíc autorského čtení“.

V dalším příspěvku **Dvě knihovny: spolupráce Městské veřejné knihovny v Lešně a Krajské knihovny Vysočiny v Havlíčkově Brodě** ředitel knihovny v Lešně Andrzej Kuźmiński poukázal na skutečnost, že začátky spolupráce mezi oběma zmíněnými institucemi sahají do roku 2017, kdy byla na lešenské radnici podepsána Dohoda o partnerství. V témže roce se uskutečnil společný projekt Městské veřejné knihovny Stanisława Grochowiaka v Lešně, Sdružení polských knihovníků – pobočky v Lešně a Krajské knihovny Vyso-

Edita Vaníčková-Makosová, vedoucí odboru Pedagogické knihovny J. A. Komenského, zahajuje seminář

Foto: archiv NPK J. A. Komenského

činy v Havlíčkově Brodě *Čeští bratři – knihovníci velvyslanci Lešna v Čechách*. Byl spolufinancován Ministerstvem zahraničních věcí Polské republiky v rámci soutěže Veřejná diplomacie 2017 „Spolupráce v oblasti veřejné diplomacie“.

Dalším zahraničním hostem byla Anita Klakla, ředitelka Městské a obecní veřejné knihovny Władysława Broniewského v Nise; její vystoupení neslo název **Přeshraniční spolupráce Městské a obecní veřejné knihovny v Nise s českými partnery: Centrum společných aktivit Jeseník a Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk**. Obě knihovny podepsaly 27. 9. 2005 dohodu, na jejímž základě byl vybudován program společných aktivit. Za jeden z nejdůležitějších společných úkolů lze považovat projekt s názvem *Centrum společných akcí – kooperativní síť místních samospráv a nevládních organizací partnerských měst* v rámci programu Interreg V-A Česká republika-Polsko 2014–2020.

Violetta Natalia Biernacik, ředitelka Městské veřejné knihovny v polské Chudobě, svou přednášku nazvala **U nás i s námi aneb Od spolupráce k polsko-českému přátelství**. První setkání

mezi zástupci knihoven, jehož cílem bylo projednání rámce budoucí spolupráce, se uskutečnilo na polské straně 21. 3. 1996. Průlomovou se stala realizace infrastrukturního projektu *U nás – spolupráce mezi knihovnami měst Hronov a Chudoba* v roce 2009. Finanční prostředky získané z Evropského fondu pro regionální rozvoj umožnily renovovat a modernizovat obě knihovny a vybavit je novými technologiemi (počítače, Internet).

Joanna Zyzda-Kusiakiewicz, ředitelka Estreicherovy Veřejné knihovny města a obce Radkowa, se ve svém vystoupení **Přeshraniční partnerství Estreicherovy Veřejné knihovny města a obce Radkowa ve stínu polské Hejšoviny a české Koruny** zaměřila na různorodost partnerství uzavíraných knihovnou pro účely přeshraničních projektů spolufinancovaných Euroregionem Glacensis. Tyto projekty radkowská knihovna realizuje od roku 2010 a mezi její partnery patří např. Městská knihovna v Broumově, Knihovna města Police nad Metují či město Teplice nad Metují.

Český podíl

Odpolední blok věnovaný zkušenostem z Česka otevřela Václava Horčáková z Historického ústavu AV ČR příspěvkem **Dějiny Polska a česko-polských vztahů v české historiografii pohledem bibliografky**. Představila v něm možnosti vyhledávání v databázi *Bibliografie dějin Českých zemí* jako výsledky české historiografické produkce k dějinám Polska a česko-polských vztahů z pohledu české vědy. Tato databáze patří k primárním informačním zdrojům pro historii a příbuzné obory, je také dostupná na Facebooku a Twitteru, jelikož se mezi její uživatele řadí hlavně studenti historie a příbuzných věd.

Další příspěvek **Přeshraniční aktivity Regionální knihovny Karviná** přednesla ředitelka Regionální knihovny Karviná Markéta Kukrechtová. Soustředila se v něm na přeshraniční projekty, jež tato knihovna realizuje ve spolupráci s městy, knihovnami a dalšími institucemi z Polska. Výstupy realizovaných projektů jsou mj. dvojazyčné publikace *Starodávny krajobraz Horního Slezska / Dawny krajobraz Górniego Śląska a Pověsti Těšínska / Legendy Śląska Cieszyńskiego* anebo *Elektronický biografický slovník Těšínského Slezska*.

Jana Šubrová z Knihovny Jiřího Mahena v Brně své vystoupení **Brána jazyků otevřená – Brama języków otwarta: spolupráce partnerských měst Brna a Poznaně, zastoupených v projektu Knihov-**

nou Jiřího Mahena v Brně a Knihovnou Raczyńskich v Poznani věnovala prezentaci česko-polského projektu, jehož cílem bylo přiblížení univerzálního odkazu J. A. Komenského. Projekt se uskutečnil u příležitosti 420. výročí narození velkého pedagoga a filozofa. Ve svém příspěvku připomněla, že spolupráce mezi brněnskou Knihovnou Jiřího Mahena a poznaňskou Knihovnou Raczyńských dosáhla větší intenzity v roce 2006, kdy obě instituce podepsaly smlouvu o vzájemné spolupráci. Od roku 2011 pak obě knihovny pravidelně pořádají festivaly: v Brně probíhají Dny polské kultury a v Poznani Dny české kultury.

Marta Orszuliková z Regionální knihovny Karviná se ve svém vystoupení zaměřila na přiblížení projektu **Z knižek na walizkach – S knihou na cestách**, jehož cílem je podpora čtenářství a propagace polské literatury mezi dětmi a mládeží v ČR. Tento projekt se ve spolupráci se Sdružením přátel polské knihy a Městskou knihovnou Český Těšín realizuje od roku 2007. Jedním z výstupů projektu byla setkání s polskými autory knih pro děti a mládež ve všech školách s polským vyučovacím jazykem či knihovnách na Těšínsku.

V závěru semináře zazněl příspěvek Pavlína Kourové z Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze, který nesl název **Polská a česká literatura pro děti a mládež v překladech ve fondu Sukovy studijní knihovny pro mládež**. Věnovala se v něm zvláště složení „polské sbírky“ v Sukově knihovně. Zaměřila se mimo jiné na polské knihy pro děti a mládež, které byly přeloženy do českého jazyka. K nejstarším patří např. povídka *Mladý pán z města, povídka mládeži a její přátelům* od Teresy Jadwigi Papi z roku 1877 (v překladu Františka Vlasáka) či *Kytice z Krasického bajek* z roku 1879 (v překladu Františka Mnohoslava Vrány).

Zhodnocení

Programová podoba semináře a zvláště rozmanitost úhlů pohledu umožnily účastníkům nahlédnout pod pokličku mezinárodní spolupráce knihoven v širším a zároveň hlubším smyslu – s přihlédnutím k historické tradici, společenským podmínkám, finančním možnostem, potřebám příjemců atd. Seminář tedy otevřel doširoka brány k lepšímu vzájemnému poznávání, jakož i k rozšíření spolupráce o další knihovny při zachování plné svébytnosti při rozhodování o charakteru a formách spolupráce. ■

Setkání knihovnických seniorů

ZLATA HOUŠKOVÁ | zlata.houskova@gmail.com

Když se sejdou přátelé, kteří se delší dobu neviděli, bývá to pro ně příjemný zážitek. Když se knihovníci ocitnou v nové, krásné a dobré knihovně, bývá to pro ně radostný zážitek. Když se kdokoli ocitne v místě, které je pověstné svou krásou, historií (je dokonce místem světového kulturního dědictví), bývá to pro něj hluboký zážitek. Když se tyto věci protnou, je to – prostě zážitek „na třetí“. A právě to se přihodilo v srpnu minulého roku účastníkům celostátního setkání knihovnických seniorů v Kutné Hoře.

Tato pravidelná setkávání pořádá SKIP a akci zajišťují střídavě jeho jednotlivé regionální organizace. Tentokrát to byli Středočeši, setkání se konalo v Kutné Hoře a hostitelem byla nová a krásná Knihovna Kutná Hora.

Ke všem výše zmíněným parametrům úspěšné akce přispěly ještě: maximální vstřícnost a přívětivost od samého vstupu do knihovny (ba ještě před ním), úslužnost a skvělá pohostinnost kavárny v knihovně, maximální nasazení pracovníků knihovny, aby vše probíhalo hladce, bezproblémově, kolegiální atmosféra, přizpůsobení tempa a bohatého programu i všeho ostatního věku a dispozicím účastníků, vynikající a bohaté občerstvení, za něž patří díky nejen kavárně knihovny, ale také SKIP, který je hradil; stejně jako vstupy na prohlídky plánovaných objektů i cestu autobusem. Všechno bylo prostě bezchybné!

Účastníci ocenili i to, že ředitelka knihovny Gabriela Jarkulišová se po celou dobu nejen hostům plně věnovala – a dokonce vypadala, že jí to těší! –, ale už ve svém přivítání velmi citlivě a upřímně ocenila zásluhy přítomných o české knihovnictví, v mnoha případech s osobním odkazem a poděkováním za to, co kolegyně (přesněji řečeno spíše kolegyně) předali jí osobně, v čem jí pomohli, inspirovali, vedli... Nepotěší snad někoho takové přivítání? I vystoupení místostarostky města Kutná Hora paní Kateřiny Špalkové, která stačila přítomné ještě pozdravovat v dalších dnech setkání, bylo velmi srdečné, neformální a svědčilo o osobním zájmu a také o dobré spolupráci knihovny se zřizovatelem.

Den příjezdu byl věnován městské knihovně (prezentace a přednáška „Kutnohorská knihovna během staletí“ a následně vlastní exkurze po knihovně). Rekonstrukce rozpadající se budovy školy a její přestavba na moderní funkční knihovnu nadchla a potěšila všechny přítomné. Knihovnu však nedělá jen prostor. Přítomní vnímali také skvělou atmosférou, mimořádný rozsah, kvalitu, aktivitu i inspirativnost činnosti, skvělou spolupráci se zřizovatelem i mnoha dalšími, často netradičními partnery. Jednoznačně skvělá knihovna! Stejný názor měla pravděpodobně i komise soutěže Městská knihovna roku, se kterou se účastníci setkání druhý den v knihovně míjeli a která titul kutnohorské knihovně v roce 2023 udělila.

Druhý den jsme se podívali na Kačinu (třetí zámecký okruh, jehož součástí je chotkovská knihovna), nový depozitář knihovny Českého muzea zemědělství a Městskou knihovnu Čáslav. Čas vybyl i na individuální procházku po Čáslavi. V podvečer pak proběhla komentovaná prohlídka Kutné Hory (zřejmě jeden z programových vrcholů setkání), kterou bravurně vedla kolegyně Lenka Frankovicová, seniorská (spolu)pracovnice městské knihovny. Ohromila všechny znalostmi „svého“ města i láskou, s níž o něm povíдалa. Poslední den absolvovali zájemci ještě prohlídku Vlašského dvora, případně individuálně navštívili památky podle svých zájmů nebo si prostě „jen“ užívali krásné město...

Pro úplnost je třeba zmínit i dva společenské večery, které poskytly čas pro vzájemné debaty,

vzpomínky, sdělování novinek z oboru, ale také pro nevšední zážitky, například při sledování skvělé dámské seniorské taneční skupiny Country baby z Chlumce nad Cidlinou.

Co říci na závěr? Za sebe i všechny účastníky chci říci: díky za všechno. A všem čtenářům *Čtenáře* doporučuji navštívit Městskou knihovnu roku 2023 v Kutné Hoře. Stojí to za to! ■

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě počtyřadvacáté

Ve dnech 29.–30. 11. 2023 proběhl již 24. ročník oblíbené konference. Konala se tradičně v Národním archivu v Praze, který byl jedním z pořadatelů. Také moderátory byli stejně jako dříve Vít Richter a Tomáš Foltýn z Národní knihovny ČR, která byla dalším pořadatelem. Třetím pořadatelem byl Svaz knihovníků a informačních pracovníků.

Uspořádání konference napomohla finanční podpora poskytnutá Ministerstvem kultury a trojicí sponzorů (Ceiba, MediaCall a CoLibri). Oproti programu, který sliboval 39 přednášek, zaznělo na konferenci kvůli onemocnění několika mluvčích jen 37 přednášek. Ze stopáže videí vyplývá, že se první den přednášelo 6,5 hodiny, druhý den jen o čtvrt hodiny méně.

Do pozornosti mluvčích se v tomto ročníku konference dostala ve větší míře digitalizace zvukových nahrávek a umělá inteligence. Atraktivní vystoupení měl F. Šír, který účastníkům umožnil nahlédnout do zvukové laboratoře Národního muzea. Informoval o dokončení poloprovozu na záchranu starých gramofonových desek a o nákupu přístroje z Francie, který dokáže pracovat i s rozbitou deskou. Na krátkém videu ukázal zařízení, které vyvinuli na fotografování obalu válečku a na dokumentaci degradace válečku.

O umělé inteligenci hovořil nejen L. Piškula z firmy Cosmotron Bohemia a knihovníci MZK a KNAV P. Žabička a M. Lhoták, kteří sousloví umělá inteligence použili i v názvu přednášky, ale také J. Rychtář z firmy Trinera. Vystoupení

nazvané *Sémantické vyhledávání v digitálních knihovnách s využitím velkých jazykových modelů* zakončil ukázkou, jak si umělá inteligence poradila s dotazem „S jakými dopravními prostředky měli často kolize chodci v roce 1911“. Z novinových článků zdigitalizovaných v systému Kramerius byla vygenerována odpověď, že kolize způsobily nákladní vozy, vlaky, řeznické povozy, elektrické tramvaje a automobily. I když popsaná metoda je zatím v počátcích, výsledky lze považovat za dost slibné.

Přednáška J. Rychtáře vyvolala nejen nejdelší diskusi v sále, ale zvítězila také v hlasování o nejlepší přednášku. Výsledky hlasování najdou zájemci na webu Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR na <https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/2023-24-rocnik/nejlepsi-prispevky>. Nalevo od nich jsou vystaveny všechny prezentace, videozáznamy přednášek a rozsáhlá kolekce fotografií. Díky tomu si mohou i ti, kterým kapacita přednáškového sálu neumožnila přítomnost, kdykoliv připomenout průběh posledního ročníku konference. **abr**

Ekologická témata v polytechnickém vzdělávání

LUCIE LACINOVÁ | lucie.lacinova@mtuni.cz

V pondělí 22. 4. se po celém světě slaví Den Země. V tomto období se množí z nás ještě více než obvykle zamýšlí nad tématy jako je recyklace, udržitelnost nebo uhlíková stopa. A tak je jistě pochopitelné, že zrovna v dubnu jsou nejpoptávanějšími lekce Malé technické univerzity právě ekologicky zaměřené programy. Třetí část volného cyklu o Malé technice (*Čtenář*, 2024, 1. část: č. 1, s. 26–27; 2. část: č. 2, s. 58–59).

Ekologické programy Malé technické univerzity

Prvním programem, který se zabývá tématy udržitelnosti, ekologie a recyklace, je *Malý vodohospodář*. Jedná se o pokročilejší lekci, kde se počítá s tím, že děti už znají základní principy z úvodních programů. Lekce se zabývá množstvím pitné vody na celé zeměkouli a otázkou, kolik vody spotřebuje jeden člověk denně. Pohádkou a hrou si děti vyzkouší, jak voda ubývá a jak je čím dál složitější, aby se k vodě dostali nejen všichni lidé, ale i zvířata. Lektori dále v této lekci pomáhají dětem objevit proces čištění vody. Důležitým názorným prostředkem je rozfázovaný filtrační pokus. Tato aktivita je u dětí velmi oblíbená a během projektových dnů ve venkovním prostředí si postupné filtrování odpadních vod může vyzkoušet každý.

Druhý „zelený“ program se jmenuje *Malý zpracovatel odpadů* a věnuje se recyklaci. Zde si děti postaví třídící linku, zjistí, jak funguje, a jako zlatý hřeb programu na ně čeká výroba zdobeného recyklovaného papíru. Starší děti také uvidí, jak se dají zužitkovat plyny na skládce pro vytvoření tepla kogenerační jednotkou.

Publikace a pracovní sešity

K ekologickým programům vznikla v loňském roce i bohatě ilustrovaná publikace *Jak děti zachránily planetu*.¹ Knižka na osmi situacích z běžného života ukazuje, jak se děti mohou drobnými změnami svého životního stylu přičinit o lepší životní prostředí. Příběhy doprovází názorné infografiky, které malým čtenářům pomáhají vizualizovat obtížně vysvětlitelné pojmy. Logickým úkolům na procvičení znalostí o ekologii se věnují příslušné pracovní sešity z edice *Techmalovánky*, kde si děti upevňují poznatky získané během lekcí.² Téma ochrany životního prostředí, konkrétně třídění odpadu, se nám povedlo zapracovat i do příručky programovacích úkolů pro robotického šneka, kterou Malá technika díky projektu Erasmus+ vytvořila společně se školkou Karuke z estonského města Kohtla-Järve, a to ve spolupráci s českými školkami ve Světicích a v Praze Na Chodovci. Celá tato publikace i s pracovními listy je volně ke stažení v několika jazycích na mtuni.cz.

Příznivcům knihoven je ekologie jistě také blízká, vždyť kolik papíru a dalších nákladů se ušetří půjčováním knih místo jejich kupováním... Přejeme tedy všem pracovníkům i návštěvníkům knihoven krásný duben plný pěkných chvil v přírodě a s dobrou knihou v ruce. ■

¹ VÍTOVÁ, B. *Jak děti zachránily planetu*. 1. vyd., Říčany: Educative toys, 2023. 46 s. ISBN 978-80-907887-8-7

² Malá technická univerzita. *Techmalovánky – Malý zpracovatel odpadů*. 1. vyd., Říčany: Malá technika, 2016. 10 s. ISBN 978-80-906493-4-7

Maják – Městská knihovna Louny

KAROLÍNA HOMONAI | homonai@mkl.cz

Logo lounské knihovny přímo koresponduje s její filozofií. V logu najdete maják, protože s knihovnou nezabloudíte. Snažíme se vytvářet bezpečné místo pro všechny.

S knihovnou je přímo spjata i několik dalších provozů a všechna loga jsou provázaná a korespondují s původní filozofií. Sociální sítě mají vždy jako profilovou fotku naše logo pro snadnější identifikaci profilu.

Při tvorbě propagačních materiálů se snažíme držet aktuálních trendů, v knihovně držíme linii malého vizuálního smogu. Pro lepší orientaci v knihovně máme u vstupu mapu s piktogramy, které se poté opakují u každého oddělení.

Novinkou loňského roku je nová podpisová vizitka v e-mailové korespondenci, která je moderní a vždy je upoutávkou na aktuální zajímavost v knihovně (viz sloupec vlevo dole).

Naše logo má barevnou a černobílou variantu pro různé použití na plakátech a jiných propagačních kanálech (viz nahoře). Základní barvou v logu je modrá, která má vyvolat klid, pro upoutání pak žlutá – světlo a kontrastní červená.

Jmenovky zaměstnanců jsou standardně ve stejném vizuálu jako naše logo – velikost A7, bílý papír, avšak při velkých dětských akcích sáhne po výrazné kulaté jmenovce zhruba velikosti A5 – pro lepší čitelnost a upoutání (viz nahoře).

Téma, které máme rozpracované, je merch (čti „merč“) knihovny čili prodej reklamních předmětů.

Obr.: archiv MěK Louny

Dagmar

Mgr. Dagmar Kučerová
ředitelka
Městská knihovna Louny

+420 736 645 912
kucerova@mkl.cz
DS: bs4lpgm
IČ: 65108477 DIČ: CZ65108477
www.mkl.cz
Mírové náměstí 1, 440 01 Louny

*darujte
knihu*

14.-29. ÚNORA

**DO KUFŘÍKU PRO DĚTI
NA CESTU
DO PĚSTOUNSKÉ RODINY**

KLUB (OVNA) LUNA

Co se stane pohádkám, když se dlouho nevypráví?

Medvědí princ

25.2. 14:00

produkcce:
Studio DAMÚZA, o.p.s.

www.damuza.cz

koncept, režie:
Katarína Vrbová a kol.

hrají:
Anna Schmidtmajerová
a Tomsa Legierski

scénografie:
Michaela Ruská

KLUB(OVNA) LUNA - SNP 2206
VSTUPNÉ 50 Kč

JARNÍ TRH

2. 4. 2023

13:00
18:00

V PARKU
MASARYKOVY SADY 1470, 440 01 LOUNY

KRÁSNÉ VÝROBKY OD MÍSTNÍCH PRODEJČŮ

Plakát s nabídkou akce v parku Louny

Logo parku Louny

Plakát na přednášku v knihovně

Městská knihovna Loune
vás zve na besedu

SOCIÁLNÍ DÁVKY V KOSTCE

16. února 2023
9:30 – 12:00
kongresový sál

Bc. Lenka Hronková
a Ivana Radoměřská
pracovnice nepojistných sociálních dávek Úřadu
práce ČR, Kontaktního pracoviště Loune

MKL ve spolupráci
s MÚ Loune
a Úřadem práce ČR

Plakát s pozvánkou do terapeutické dílny

zvěme Vás

NA NÁVŠTĚVU STD JERONÝM

PŘIJDTE K NÁM POSEDĚT A VYCHUTNAT SI OKAMŽIK. NABÍZÍME ČERSTVÉ UMLETOU KÁVU, KTEROU PRO VÁS CHYSTAJÍ UŽIVATELÉ STD JERONÝM, POMÁHÁ JIM TO TRÉNOVAT PRÁCI V KAVÁRNĚ.

PO 15-19 HOD
ÚT - PÁ 9-17 HOD

SOCIÁLNĚ TERAPEUTICKÁ DÍLNA
JERONÝM

Plakát s nabídkou akcí

DEJ NAVÍC
29
UNORA

od 17 hod
dvorek knihovny
Mírové náměstí I
Louny

něco zakázaného
něco netypického

oheň v knihovně
opékání vuřtů

znovuošetření
a nový projekt

SEMINKOVNA & LOGOVNA

promítáme:
HOŘÍ,
má panenka

předání darovaných knih
NÁHRADNÍM RODINÁM
ÚSTECKÉHO KRAJE
do kufříku pro děti
na cestu
do pěstounské rodiny

MĚSTSKÁ KNÍHOVNA
LOUNY

Periodika na území dnešní ČR

Zlatá Praha – konkurence Světozoru

KATEŘINA SPURNÁ | katerina.spurna@nm.cz

V zářijovém příspěvku roku 2023 jsme se věnovali osvětovému ilustrovanému časopisu Světozor (s. 321). Obdobně koncipovaným titulem byla Zlatá Praha. První časopis pod tímto názvem začal vycházet 1. 1. 1864. Jeho redaktorem se stal básník a prozaik Vítězslav Hálek (1835–1874), který dříve působil v dalším známém časopise Lumír. Cílem nově založeného titulu bylo poskytnout čtenářům přehled politických událostí a zpráv z kultury i dalších oblastí, vše s vhodným obrazovým doprovodem. Vedle politiky tvořila podstatnou část každého čísla beletrie. V závěru čísla byly vždy umístěny rubriky Literatura a umění a Divadlo. Časopis však přestal vycházet již ve druhém ročníku, a to číslem 12 z 15. 6. 1865, těsně po odchodu redaktora Vítězslava Hála do nově založených Květů.

Druhé dějství Zlaté Prahy se začalo psát v roce 1884, kdy byl časopis obnoven nakladatelem Janem Ottou. První číslo vyšlo 4. 1. pod vedením novináře Ferdinanda Schulze (1835–1905), který následně v listu působil až do ročníku 1897/1898, kdy ho nahradil básník a dramatik Jaroslav Kvapil (1868–1950). Výtvarnou složku časopisu měl až do ročníku 1895/1896 na starosti spisovatel a novinář Vilém Weitenweber (1939–1901), který působil také jako redaktor výtvarné rubriky, poté obrazovou část převzal malíř a ilustrátor Viktor Oliva (1861–1928). V textové části časopisu vycházely literární práce nejvýznamnějších českých autorů své doby a do konce první světové války i překlady vybraných zahraničních literátů, převážně ze slovanských zemí. Jako obrazový doprovod se uveřejňovaly reprodukce malířských

Zlatá Praha, roč. I,
1. ledna 1864, č. 1.
Knihovna Národního muzea,
oddělení časopisů,
sign. Z 9 D 13

Foto: Knihovna
Národního muzea

a sochařských prací. Po roce 1918 byly publikovány pouze práce českých autorů, nikoliv už překlady zahraniční literatury. V roce 1899 došlo ke sloučení s původně konkurenčním titulem Světozor, který se ocitl ve finanční tísni. Jubilejní tisící číslo Zlaté Prahy vyšlo 16. 1. 1903 a redakce ho pojala jako číslo bilanční. Na jeho stranách byla představena historie časopisu, jednotliví redaktori a autoři uveřejněných literárních děl, zdůrazněn byl např. význam Jaroslava Vrchlického (1853–1912). Publikovány byly také fotografie z redakce a tiskárny. Zhodnocen byl i vývoj grafické podoby listu včetně záhlaví. V tomto čísle najdeme rovněž srovnání kvality uveřejňovaných reprodukcí. Od počátku 20. let se časopis potýkal s finančními těžkostmi; jeho poslední číslo pak vyšlo 26. 9. 1929.¹

Příště deník Tribuna

¹ Při zpracování textu byly použity následující zdroje: MERHAUT, Luboš (ed.) et al. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 4/II U–Ž. Dodatky k LČL 1–3, A–Ř*. Praha: Academia, 2008, s. 1763–1769 (hesla Zlatá Praha /1/, Zlatá Praha /2/); digitalizovaný fotoarchiv časopisu Zlatá Praha dostupný v digitálním archivu časopisů provozovaném Ústavem pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. a na www.digitalniknihovna.cz

Moravská Slovač – první české noviny v Uherském Hradišti

IVETA MÁTLOVÁ | iveta.matlova@slovackemuzeum.cz

V letošním roce si připomeneme 140 let od vydání prvního čísla prvních českých novin v Uherském Hradišti. Úvodní číslo *Moravské Slovače* vyšlo 20. 9. 1884. Noviny vycházely v sobotu. Jejich majitelem, vydavatelem a zároveň i redaktorem byl Antonín Mnohoslav Daněk (1857–1935), zkušený novinář působící v periodikách *Politik*, *Stráž na východě* a *Národní listy*.

Hlavními obsahovými prioritami se stalo školství a politika. Přestože se v prvním čísle avizovalo, že noviny nebudou své čtenáře zatěžovat politickými články, opak byl pravdou. Navíc list uveřejňoval ostré a ironické fejetony kritizující poměry v Hradišti i na venkově. Redaktor Daněk „mířil“ proti každému, kdo smýšlel protičesky. List tak výrazně zasáhl do předvolební kampaně při volbách do městského zastupitelstva v říjnu 1886. Po těchto volbách přešla správa města definitivně do českých rukou. V důsledku politického klimatu změnil noviny redaktora, rovněž vydavatelé se měnili. Zásadní pro noviny byl rok 1899; 3. 7. 1899 začaly vycházet pod novým názvem – *Slovácké noviny*. Jejich majitelem i vydavatelem se stal lékárník a první radní Uherského Hradiště Josef Stancl (1851–1924). Redaktory byli Theodor Cejnek, Jan Janča, František Kretz, Antonín Matoušek a mnozí další.

Od svého počátku měly noviny pravidelnou strukturu, která byla zachována i při změnách redaktorů. Na první straně bývaly obvykle dvě nebo tři nejdůležitější podrobně komentované zprávy týkající se výhradně politiky. Kromě nich byl v dolní části stránky uveřejňován tzv. Feuilletton, obsahující nejrůznější fejetony či povídky, často na pokračování. Další strany obsahovaly pravidelné rubriky: Denní zprávy o dění na Slovácku, Politické zprávy a Dopisy. Rubrika Ze soudní síně byla obdobou dnešní černé kroniky a víceméně pravidelně se objevovala rubrika Besídka obsahující populárně-naučné statě. Poslední stranu vždy tvořily reklamy. V období světových vá-

Úvodní číslo *Moravské Slovače* ze září 1884 (vlevo); od léta 1889 začala vycházet jako *Slovácké noviny*

lek procházely listy cenzurou, na stránkách se tak často objevovala bílá místa. *Slovácké noviny* vycházely nepřetržitě až do roku 1940, kdy bylo jejich vydávání zastaveno.

Pod stejným názvem se *Slovácké noviny* vrátily zpět ke svým čtenářům až v roce 1990. S různými obměnami a s různými vydavateli vycházely do roku 2006, poté se přejmenovaly na *Slovácký deník*, od roku 2023 vychází pod názvem *Zlínský, slovácký, valašský, kroměřížský deník*.

Při zpracování textu byly použity následující zdroje: JILÍK, Jiří. *Slovácké noviny našich pradědů (1–9)*. *Slovácké noviny*, roč. 1, č. 13/34 (28. 8. 1990), 15/36 (12. 9. 1990), č. 17/38 (26. 9. 1990), č. 19/40, (10. 10. 1990), č. 21/42, (24. 10. 1990), č. 25/46 (21. 11. 1990), č. 27/48, (5. 12. 1990), č. 29–30/50–51 (19. 12. 1990); STOCKMANN, Jiří. *Moravská Slovač a Slovácké noviny: první noviny na Slovácku*. Uherské Hradiště, 1998. 28 s.

Živá kultura mezi knihami

ADÉLA RUJZL | adelarujzl@gmail.com

Obecní knihovna Ostopovice sídlí na adrese Lípová 15, v srdci vesnice – pár kroků od školy, obecního úřadu, kapličky a hospody – už od roku 1987. Původní stavba vznikla sloučením dvou rodinných domů a jejich čistě užitkovou úpravou. V posledních letech přestala vyhovovat prostorově a chátrající stav domu i dosluhující střecha navíc přinesly problémy s vlhkostí. Díky iniciativě starosty Jana Symona, poukazujícího na nevhodnost opravy stávající budovy, zastupitelstvo obce na začátku léta 2017 schválilo investiční záměr na její zbourání a vybudování zcela nového objektu.

Novou stavbu navrhla architektonická kancelář TRANSAT architekti. Ta pracovala například na Gočárově galerii v Automatických mlýnech v Pardubicích nebo na Baťově památníku ve Zlíně. Součástí požadavků na projekt bylo, aby na místě kromě obecní knihovny vznikl i středně velký obecní sál pro pořádání komunitních a kulturních akcí, ale i pro zasedání zastupitelstva, který v Ostopovicích chyběl. *Společenské sály byly jen v sokolovně, která slouží především sportovcům, a v hospodě. Jenže to nejsou prostory vhodné třeba pro koncerty dětí ze základní umělecké školy*, uvedl starosta Symon.

Větší část uliční fasády tvoří nečleněná hladká plocha, pozadí venkovního krucifixu, nedávno opětovně vysvěceného

Dvoji tvář knihovny

Nová knihovna se sálem ponechala z materiálu původní budovy minimum, uchovala ale původní členění parcely, které se propsalo do hmotového utváření nové stavby. *Dům má dvě tváře, vyjadřující dvoji funkci i urbánní kontext – směrem do ulice otevřený a majestátní prostor veřejného života obce je za domem vystřídán lesem a skalisky, které zasahují do formování zadní části domu. Stupňovitá forma světlíku a prvního patra domu je ozvěnou původní sedlové střechy směřující novou architekturou a moderní funkční náplň s tradičním chápáním venkovské zástavby. Sál zastupitelstva je v přízemí; soudobý trend transparentnosti vyjadřuje velkým nečle-*

něným oknem, v němž se jako na velké obrazovce nabízí pohled přímo na jednajícího zastupitele. Jasný, jednoduchý prostor sálu se může využívat na více způsobů: ke komorním akcím, koncertům, workshopům, cvičení atd. Větší část uliční fasády tvoří nečleněná hladká plocha, pozadí venkovního krucifixu, nedávno opětovně vysvěceného. Vzhledem ke svahu za domem se sluneční světlo přivádí do sálu shora, velkorysým světlíkem, popsali projekt jeho autoři, architekti Petr Všeťečka a Robert Václavík.

Důraz se kladl rovněž na energetickou efektivnost rekonstrukce. V budově je podlahové vytápění, větrání sálu je řešeno ve dvou režimech – malou vzduchotechnickou jednotkou a dále systémem větracích klapek v horní části sálu s elektrickým ovládáním, umožňujícím přirozené větrání okny. Výraznou roli v celém prostoru hraje dřevo. Světlé dubové podlahy, schodiště, masivní posuvné dveře, knihovní regály, ohýbaná lavice po obvodu sálu nebo obložení stěn a stropu, které v sále neplní jen estetickou, ale i akustickou funkci, knihovně dodávají klidnou, hřejivou, živou atmosféru.

Zahradní amfiteátr

Přírodní materiál uvnitř jen podtrhuje, jak blízko má ostopovická knihovna k přírodě. Za ní se totiž skrývá zalesněný svah bývalého lomu, ve kterém v současnosti vzniká terasovitá zahrada knihovny se schody k sezení, tvořícími malý amfiteátr (viz foto). Autorem projektu je zahradní architekt Jakub Finger z Ateliéru Partero, realizace by měla být dokončena v roce 2025. Propojení budovy s okrasnou zahradou umocňují prosklené stěny v obou patrech na západní a jižní straně knihovny.

V přízemí kromě sálu návštěvník najde vstupní halu s prostorným výklenkem sloužícím jako šatna pro odkládání kabátů nebo odstavení kočárku, toalety a výtah. K sálu náleží kuchyňka a technická místnost pro skladování mobiliáře. První patro patří výhradně knihovně, přestože v původním plánu se uvažovalo i o začlenění menší místnosti sloužící jako kosmetický salon, který byl součástí původního domu před rekonstrukcí. Od této myšlenky se nakonec ustoupilo ve prospěch vzdušnějšího otevřeného prostoru. Celá budova je bezbariérová.

Ačkoliv původně bylo zahájení realizace stavby odhadováno na rok 2019, skutečně se začala stavět až o dva roky později. K několikaletému zdržení došlo nejen vinou pandemie covidu, ale i kvůli zdlouhavější přípravě financování projektu.

Knihovní provizorium a noví zaměstnanci

Když konečně v květnu 2022 došlo na bourání, většina knihovního fondu musela být uskladněna do krabic. Na obecním úřadě nicméně mohlo vzniknout skromné provizorium se čtyřmi regály knižních novinek a nejoblíbenějších titulů.

Během přestavby došlo i k personálním změnám. Paní Alena Vamberová po sedmi letech praxe předala knihovnické žezlo Markétě Krapkové. Zároveň vznikl prostor pro novou pozici kulturní referentky, jejíž náplní je pořádání programu a propagace knihovny (tu zastává autorka tohoto článku). Celkové náklady na stavbu, již se ujala Moravská stavební unie, dosáhly 25 milionů korun a hrazeny byly z rozpočtu obce a dotace z Ministerstva pro místní rozvoj ve výši deseti milionů korun. Na další tři miliony vyšlo vnitřní vybavení knihovny.

Den D – tedy slavnostní zahájení provozu knihovny – připadl na čtvrtek 5. 10. 2023. Tehdy jsme s třemi stovkami návštěvníků zdárně absolvovali významnou zatěžkávací zkoušku. Součástí programu bylo divadelní představení pro děti souboru Mikro-teatro, koncerty žáků a absolventů ZUŠ Střelice, vystoupení folklorního tanečního souboru Háječek s hudeckou muzikou Hájek, prezentace architektů budovy i zahrady, tvořivé dílny a v neposlední řadě vernisáž výstavy fotografií Romana France spojená s hromadným skupinovým focením účastníků akce. Velkoformátový snímek ze zahájení zdobí vstupní halu knihovny dodnes (viz foto na protější straně).

Od besed přes jógu po vítání občánků

Po otevření jsme již navázali pravidelnou otevírací dobou knihovny každou středu odpoledne. Ještě častěji ožívá kulturní sál v přízemí. Dvakrát až třikrát měsíčně pořádáme večerní akce: autorská čtení, besedy, filmové projekce, divadlo, koncerty. Největší a organizačně nejnáročnější událostí po slavnostním otevření pro nás byl *Den pro dětskou knihu*, který jsme pojali jako celodenní festival s bohatým doprovodným programem pro

děti i rodiče. Již třikrát v sále veřejně zasedalo zastupitelstvo, hned v říjnu zde poprvé proběhlo vítání občánků. Každý týden sál slouží lekcím pilates a jógy, stejně jako dětským klubům a workshopům, například ve spolupráci s ostopovickým mateřským centrem nebo s brněnskými Prototypky. Pravidelně si sál pronajímají i další místní spolky – konají se zde schůze klubu seniorů či nácviky na „babské hody“.

Mnoho věcí, které postupně poodhaluje každodenní provoz, ladíme za chodu. Prostor u prosklené stěny v knihovně se proměnil v dětský kout, kuchyňka čím dál hlasitěji volá po kávovaru. V řešení je systém doplňujících nízkých posuvných regálů na knihy, pár křesel pro čtenáře, kteří by v knihovně chtěli pobýt, nebo přebalovací pult. Optimalizujeme možnosti připojení k technologiím (dataprojektor, reproduktory) v sále. Nevyhnuli jsme se ani reklamaci – v omítce u posuvných dveří do sálu se objevila táhlá prasklina, zimním vlhkem a chladem se ohnuly dveře nouzového východu.

Zpětná vazba dlouhodobých uživatelů knihovny je pozitivní. Těší nás, že také plynule přibývají nové přihlášky a cestu k nám nacházejí i přespolní. Důležitým ukazatelem a cílem je pro nás získávání dětských čtenářů, proto na ně zaměřujeme i nezanedbatelnou část programu a rovněž úzce spolupracujeme s MŠ a ZŠ Ostopovice: pořádáme exkurze, poskytujeme prostor pro blokovou výuku nebo spoluorganizujeme *Noc s Andersenem*.

S přicházejícím jarem jsou pro nás další příjemnou výzvou možnosti využití vznikajícího amfiteátru v zahradě za knihovnou. Výsadba rostlin se sice teprve chystá, velké schody jsou nicméně na svém místě a lákají k pořádání venkovního programu v teplých letních večerech. ■

Foto: Roman Franc

Do čísla přispěli

Mgr. Elzbieta Baronová – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ■ Božena Blažková – emeritní předsedkyně Kubu dětských knihoven SKIP ■ Ing. Aleš Brožek – emeritní ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem ■ PhDr. Klára Ehrlich, Ph.D. – publicistka v oblasti informační vědy a knihovnictví ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Roman Hájek – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. et Mgr. Simona Haraštová – Ústav zemědělské ekonomiky a informací, Knihovna Antonína Švehly ■ Mgr. Marie Haškovcová – Národní knihovna ČR ■ Karolína Homonai – Městská knihovna Louny ■ Mgr. Zlata Houšková – SKIP ČR ■ Markéta Hrdličková – Národní knihovna ČR ■ Yvetta Hynčicová, DiS. – Agora CE ■ Lucie Lacinová, M.A. – Malá technika, z. ú. ■ Bc. Pavlína Lenghartová – Univerzita Karlova, studující ■ Mgr. Iveta Mátlová – Slováké muzeum v Uherském Hradišti ■ Mgr. Vladana Pillierová – Národní knihovna ČR ■ Bc. Adéla Rujzl – VLTAVA LABE MEDIA ■ Mgr. Nikola Sedloňová – iLiteratura ■ Bc. Kateřina Schwachová – centrum gUG, Frankfurt nad Mohanem ■ Mgr. Kateřina Spurná, Ph.D. – Knihovna Národního muzea ■ Ing. arch. Dana Václavíková – architektonické studio Přírodní zahrady ■ Milan Valden – Národní knihovna ČR

Jak využít exteriér budovy knihovny na přírodní zahradu

(koho a jak zapojit do přeměny okolí knihovny)

2. část

DANA VÁCLAVÍKOVÁ | dana.vaclavikova@volny.cz

Knihovny jsou již dlouho pilíři vědění a centry zapojení komunity. Své exteriéry mohou proměňovat v komunitní zahrady. Tento inovativní přístup nejen vylepšuje fyzický prostor knihovny, ale také podporuje komunitní vazby a vzdělávací příležitosti. V první části cyklu (*Čtenář*, 2024, č. 3, s. 112–113) jsme se zamysleli nad možnostmi využití pozemku okolo knihovny. Popsali jsme příklady využití prostoru pro komunitní zahradu. V druhé části se budeme zabývat tím, kdo by měl být do této proměny zapojen a jak efektivně zapojit různé skupiny, aby se zahrada stala prosperujícím komunitním centrem.

Koho a jak zapojit do přeměny okolí knihovny

Už víte, jak byste pozemky využili, už jste našli náplň zodpovězením vstupních otázek. Jakmile si zahradu představíte jako místo vzdělávání, kreativity, pěstování plodin, ekologické výchovy dětí i dospělých a komunitního setkávání, je nezbytné definovat konkrétní zóny.

Podle stanovišť, jednotlivých aktivit a jejich ideálního umístění na pozemku definujete zóny užívání. Jsou to například místa: suchá, vlhká, slunečná, stinná, hlučná nebo tichá. K úspěchu zahrady přispěje strategické začlenění zeleně, pomocí které vytvoříte stín nebo oddělíte jednotlivé zóny užívání. Pro pěstební část využijete svody dešťové vody, studnu nebo podzemní nádrž. Zamyslete se nad novým multifunkčním mobiliářem.

Koho zapojit?

1. Vedení knihovny

Vedení knihovny hraje klíčovou roli při zahájení procesu transformace a dohledu nad ním. Jejich podpora zajistí, že projekt bude v souladu s posláním a cíli knihovny. Může také přidělovat zdroje, získávat podporu komunity a usnadňovat spolupráci s externími partnery.

2. Návštěvníci knihovny – průzkum profesí

Provedení průzkumu mezi návštěvníky knihovny může poskytnout cenné informace o různých dovednostech a zájmech v rámci komunity. Mohou se objevit odborníci z různých oborů, jako je zahradnictví, stavebnictví, tesařství a kamenictví, což ukazuje na bohaté odborné znalosti, které lze využít pro projekt zahrady.

3. Kluby

Partnerství s místními kluby, jako jsou skauti, hasiči a kluby důchodců, přináší pocit sounáležitosti a společného cíle. Tyto skupiny mají často členy s dostatkem času, dovedností a nadšení pro komunitní projekty, což z nich činí ideální přispěvatele k proměně zahrady.

4. Místní podniky

Zapojení místních podniků v oblasti stavebnictví, zahradnictví, tesařství a truhlářství může poskytnout finanční i logistickou podporu. Tato partnerství mohou být oboustranně výhodná, protože podniky přispívají komunitě a zároveň získávají pozitivní publicitu.

Foto: archiv D. Václavíkové

Komunitní plánování může probíhat i na čerstvém vzduchu

Jak tyto skupiny zapojit?

1. Komunitní plánování

Uspořádejte workshopy o přeměně exteriéru společně s architektem, do kterých zapojte členy komunity. Pod jeho vedením společně navrhnete ideální rozložení prvků pro vybrané aktivity do definovaných zón na pozemku. Společným plánováním podpoříte zapojení komunity při tvorbě veřejného prostoru a vytvoříte tak pocit „být nedílnou součástí projektu“.

2. Prezentace na dnech otevřených dveří

Představte studii přestavby zahrady během dnů otevřených dveří. Využijte vizuální pomůcky, plány a interaktivní displeje ke sdělení vize a přínosů komunitní zahrady. Podpořte zpětnou vazbu, abyste upřesnili vizi a aktivně zapojovali komunitu.

3. Stálá prezentace na nástěnce

Informujte komunitu prostřednictvím stálé prezentace na nástěnce a na webových stránkách knihovny. Pravidelně ji aktualizujte zprávami o pokroku, nadcházejících akcích a aktuálních požadavcích. Tím je zajištěna transparentnost a podpořeno trvalé zapojení komunity.

4. Přímý kontakt s návštěvníky knihovny

Zaměstnanci knihovny mohou hrát klíčovou roli v přímém kontaktu s návštěvníky, informovat je o projektu zahrady a vyzývat je k účasti. Osobní rozhovory vytvářejí v komunitě pocit vlastnictví.

5. Speciální akce

Organizujte akce, jako je „Společné čtení v zahradě“ během Týdne dětí a prarodičů, a podpořte tak mezigenerační vazby. Jarní brigáda při „Otevírání zahrady“ a podzimní brigáda při „Zavírání zahrady“ se mohou stát každoroční tradicí a přilákat dobrovolníky na sezónní úkoly a oslavy.

Závěrem lze říci, že přeměna okolí knihovny na komunitní zahradu je společným úsilím, které se opírá o rozmanité schopnosti a podporu celé komunity. Zapojením vedení knihovny, návštěvníků, spolků a místních podniků a využitím strategických metod práce s veřejností mohou knihovny vytvořit nejen zelené plochy, ale i živá centra, která zvýší kvalitu života všech zúčastněných. Knihovní zahrada se stává důkazem síly komunitní spolupráce a trvalé hodnoty knihoven při posilování vazeb přesahujících rámec knih. ■

Pokračování příště: Jak začít realizaci

Živé místo pro všechny – německá Knihovna roku 2023 je v Düsseldorfu

ROMAN HÁJEK | hajek@svkkl.cz

V düsseldorfské centrální knihovně využili stěhování do nové budovy k radikální proměně pohledu na to, jakou roli má knihovna pro město plnit. Po dvou letech se Zentralbibliothek Düsseldorf stala v Německu držitelem ocenění Bibliothek des Jahres 2023.

Proces hledání nového sídla knihovny začal už v roce 2012 a volba nakonec padla na někdejší poštovní úřad v těsném sousedství hlavního vlakového nádraží. Budova označovaná jako KAP1 se během několika let proměnila v nové kulturní centrum města či jak stojí v oficiální propagaci – kulturní hotspot. Vedle knihovny tu totiž sídlí také mezinárodní produkční společnost Forum Freies Theater, jejíž prostory zahrnují i několik sálů a uměleckých studií.

Knihovna se rozkládá ve dvou podlažích, která dohromady disponují více než osmi tisíci metry čtverečnými. Rozlehlé a vesměs otevřené prostory jsou členěné podle promyšleného konceptu. Spodní podlaží tvoří tzv. „srdce“, jež je pulzujícím centrem knihovny s kavárnou, multifunkčním sálem, konferenční místností, oddělením pro děti, oddělením pro mládež, půjčovnou beletrie a digitální laboratoří s 3D tiskárnami, 3D skenerem a virtuální realitou.

Po výrazném žlutém schodišti pak vylezete do „hlavy“, klidnější částí knihovny se studijními boxy, prostory pro individuální i skupinové studium (v obou patrech knihovny je celkem 600 studijních míst), hudebním oddělením, podcastovým a hudebním studiem a posezením na střeše.

Nová budova, jiná knihovna

To, co dnešní návštěvník vnímá už jako přirozený koncový stav, je ve skutečnosti výsledkem komplexní proměny někdejší „půjčovny knih“

v „knihovnu budoucnosti“. Transformačním procesu věnovali v Düsseldorfu náležitou pozornost a zapojili do něj ve velkém veřejnost, aby do budoucna zvládli naplnit různorodé (a často protichůdné) potřeby uživatelů.

Součástí plánování tak byla řada kreativních workshopů s různými cílovými skupinami či podrobné mapování uživatelské zkušenosti zaměřené jak na design a uživatelské rozhraní služeb, tak třeba i na podobu interiérů. Neméně důležité vhledy přinesly konzultace s technologickými experty, kteří pomáhali se vznikem digitální strategie knihovny, nebo studijní návštěvy v progresivních evropských knihovnách a práce uvnitř týmu knihovny.

Právě příprava a zapojení týmu knihovny do nové výzvy byly klíčem k jejímu úspěšnému zvládnutí. Jednotlivé skupiny zaměstnanců měly možnost navrhovat vybavení svých kanceláří a výpůjčních prostor, ale i to, jak bude knihovna v nových podmínkách fungovat a jak by měla vypadat práce s uživateli.

Výsledek? Běžný výpůjční proces dnes běží prakticky bez obsluhy. Knihovna uživatele cíleně vede k samostatnosti – a jak se ukazuje, samoobslužné půjčování i návrat jsou nakonec schopni zvládnout bez dopomoci i nejstarší senioři. Do značné míry se změnil i způsob uvažování knihovníků, kteří svou roli nyní mnohem více vidí v práci s návštěvníky při řešení jejich potřeb a přání.

Posun v přístupu k návštěvníkům se odráží i v oceňované mobilní aplikaci düsseldorfské

Výpůjční prostor v dolním podlaží knihovny má plochu 4000 m²; autory konverze poštovního úřadu je architektonické studio Schrammel Architekten

Foto: Roman Hájek

knihovny. Ta slouží jednak jako průvodce po budově, když s využitím funkcí rozšířené reality pomáhá v prostoru odhalit věci, které nemusí být zřejmé na první pohled, jednak slouží i jako nástroj k propojování komunity. Chcete s někým vést konverzaci ve španělštině? Stačí zadat do aplikace, a pokud knihovnu navštíví někdo se stejným zájmem, aplikace vás propojí.

Teenageri, matky s dětmi i právníci

V knihovně najdete čtrnáct různých zón, zaměřených vždy na trochu jinou skupinu uživatelů a aktivit. A tak zatímco v dětském oddělení vás pohltí obří strom, z jehož koruny se otevírá výhled na některé dominanty města, rozmístěné ve výpůjčním prostoru, mezi regály beletrie můžete spočinout v ušáku a nerušeně si číst u obrazovky simulující hořící krb.

Velmi inspirativní je young adults zóna, kterou si v duchu participativního přístupu nadesignovali sami dospívající uživatelé. Tmavý prostor ze všeho nejvíc připomíná opuštěnou tovární halu, nabízí různorodá zákoutí (spoty), kde je možné jen tak posedět (pofelit), bohatou sbírku manga

komiksů a také speciální stěnu pro tvorbu digitálního graffiti.

Svůj vyhrazený prostor podobný studijním boxům tu mají i maminky s malými dětmi, které se chtějí na chvíli věnovat soustředěně práci, ale svou ratolest potřebují mít na dohled. Jednoduché místnůstky s herním koutkem a stolem dokonale naplňují jejich potřebu a zároveň umožňují držet hlučnější děti daleko od míst, kde je žádoucí spíš klid.

A mimochodem: největší ticho z celé knihovny panuje ve speciální právnícké studovně, zařízené ve stylu tradičního anglického klubu. Tady byste navzdory téměř plné obsazenosti studijních míst neslyšeli ani ten pověstný padající špendlík, jehož tuknutí by dokonale pohltit hustě tkaný koberec.

Z návštěvnosti, která krátce po poledni všedního dne už poněkud komplikuje nalezení šatní skříňky, se zdá, že hlavní cíl tvůrců nové düsseldorfské centrální knihovny, tedy vytvořit živé místo pro všechny, se podařilo naplnit beze zbytku. Zisk ocenění Bibliothek des Jahres 2023 vlastně až tak úplně nepřekvapí. ■

Zkoumání, jak literatura pomáhá porozumět světu

NIKOLA SEDLOŇOVÁ | nikola.sedlonova@iliteratura.cz

Co čtou matky a otcové? Proč je u nás populární japonský komiks manga? A rozumíme díky literatuře lépe klimatické krizi? Knižní *iLiPodcast: Pod hřbety knih* se nepouští do učených debat, nebo naopak nezáživného povídání o literatuře jako jiné pořady. Moderátoři z časopisu *iLiteratura* společně s hosty a studenty jdou hlouběji: zkoumají, jak nám knihy pomáhají orientovat se ve světě.

Časopis *iLiteratura* přináší každý den recenze o světové i české literární tvorbě. Funguje už víc než 20 let. Co vás motivovalo po tak dlouhé době psaní začít tvořit i podcast?

Časopis od začátku hledal nové cesty, jak o literatuře a o knihách informovat čtenáře. K jeho založení mě přivedl nápad využít možnosti internetu; před dvaceti lety to byla oblast vyhrazená téměř jen amatérské tvorbě. Nikdo nevěřil tomu, že by dobrý a profesionálně vedený časopis mohl na tak nedůvěryhodné platformě obstát. Ale čas ukázal, že to byla dobrá volba. Ve složitých covidových časech jsme pak s redakcí přemýšleli, co nového našim čtenářům nabídnout a jak oslovit nové publikum, zejména jak se postarat o to, aby literární časopis byl atraktivní i pro mladou generaci. A mezi různými návrhy tehdy zvítězil podcast.

Podcast ale zas tak inovativní není. Dnes už je nabídka podcastů s literární tematikou poměrně různorodá, nemyslíte?

Ano, to také byla jedna z našich výchozích myšlenek: připravit podcastovou sérii, ale zkusit ji koncipovat jinak, než je to běžné. Vyvarovat se toho, co se nám na jiných podcastech třeba nelíbilo. Můžu jmenovat například příliš zdlouhavé a vědecky podávané analýzy titulů, nebo naopak nepřipravené, chaotické povídání o četbě, kterému chybí kritičtější odstup a posteditace nahrávky, nebo propagační formáty, kde moderátoři hovoří o knihách, které ani nečetli a po-

dobně. Chtěli jsme nabídnout podcast atraktivní, ale dobře připravený.

Jakým tématům se v *iLiPodcastu* věnujete?

Všechny díly mají různá, hodně pestrá témata. Ve druhé sérii se třeba bavíme o japonských mangách, o tom, jak se do literatury promítá klimatická změna, debatujeme taky o literaturách, které na českém knižním trhu zůstávají neviditelné. Po dílu věnovanému četbě pro matky malých dětí se zaměřujeme nově i na postavy otců v literatuře, zamýšlíme se nad novými přístupy k psaní cestopisů nebo nad tím, co nabízí knižní trh pro malé sportovce, tj. děti, pro které četba není samozřejmou aktivitou. A ještě máme nějaká další překvapení.

Témata jsou opravdu různorodá. Podle čeho je vybíráte?

S návrhem námětu může přijít každý, pak je společně posuzujeme. Do podcastů zveme i hosty a často s nimi téma ještě předem probíráme, abychom si ujasnili, co chceme posluchačům sdělit a jak to udělat, aby byla debata informačně dostatečně bohatá, ale nezacházelo se do přílišných detailů. V druhé sérii jsme témata probírali i s našimi rádci z řad dětí a studentů od 10 do 25 let. Některé z nich jsme pak přizvali i přímo do studia, aby se do debaty s moderátorem zapojili. Z výsledku jsme v těchto případech zatím vždycky měli velkou radost.

V čem je zrovna *iLiPodcast* jiný než další podcasty o knihách?

Má poměrně složitou dramaturgii a klademe také velký důraz na střih a posteditaci. Jak už jsem naznačila, koncepci podcastu jsme hodně zvažovali. Druhá série je do značné míry jiná, než byla ta první. Například vypadla rubrika „Letem světem“, kterou nám pro minulé díly načítal známý hlas Českého rozhlasu Jan Bumba. Kromě toho, že přinášela přehled knih, byla zpracováním tak trochu i sebeironická – tentokrát tyto suché informace publikujeme paralelně na webu jako článek. A hlavní změna je v tom, že jsme studenty zapojili i do debat ve studiu.

Příprava jednoho z *iLiPodcastů* s J. Šotolovou uprostřed v pozadí

Některé z nich se stávají dokonce moderátory. Jak to vzniklo?

Zpočátku jsem se obávala, že zapojení studentů bude jen formální. Ale když jsme s nimi začali pracovat, vždycky to bylo moc zajímavé – i pro nás. V průběhu projektu, který trvá už třetí rok, jsme se setkali s několika skupinkami studentů různého věku. Jak ti nejmenší, kolem 10–12 let, tak ti „mezi“, středoškoláci, ale i ti nejstarší, vysokoškoláci, všichni nás překvapili svými znalostmi, schopností prezentovat své názory, zájmem o to, co jim nabízíme, chutí přispět k našemu projektu. Když jsme vyhodnocovali první sérii, jedním z nabízejících se kroků bylo právě přizvat studenty k ještě pevnější spolupráci.

***iLiPodcast* má podtitul *Pod hřbety knih*. Co to symbolizuje?**

Díváme se do knih, zkoumáme, co je schované pod hřbetem knížky. Zajímá nás víc než jen titul, obálka a autor. Hledáme přesahy k problematice,

kteou žijeme, i když právě nečteme. Proto do podcastů zveme i odborníky z jiných oborů – nezajímá nás jen analýza autorských tvůrčích postupů, ale spíš to, jak nám knihy pomáhají rozumět světu a orientovat se v něm. Nebo jestli je literatura a četba ještě atraktivní, když nás některé věci trápí a přesahují oblast zábavy: klima, migrace, rasismus, ohleduplnost k jinému a podobně.

V epizodě *Co čtou teenageři, a ne jejich rodiče* promlouvá třeba knihovnice Šárka Pokorná z Městské knihovny v Praze. Jak vlastně své hosty k jednotlivým tématům vybíráte?

Knihovníků máme v podcastech víc. V minulé sérii se objevil a v nové znovu vystupuje Jan Lukavec, který pracuje v Národní knihovně. Další z nových podcastů je věnovaný finským knihovnám, tam jsme přizvali Alžbětu Štollovou, která pracuje jako knihovnice v Městské knihovně v Praze, ale také architektka Ondřeje Spustu – mimo jiné proto, že v Helsinkách studoval. Ten základní princip byl, že podcast nemá být jen čistě redakční záležitostí. Chceme své znalosti a názory konfrontovat jak s lidmi z oboru – z literárního prostoru a knižní branže –, tak i se zajímavými osobnostmi odjinud.

***iLiPodcast* má v současnosti dvě série. Chystáte i další?**

To bohužel zatím ještě nevíme jistě. Od začátku přípravy projektu nám bylo jasné, že se dá těžko dělat na koleně a zadarmo. Naštěstí jsme uspěli s žádostí u Fondů EHP a Norska a dostali na projekt dotaci. Tyto dvě série jsme tedy připravili s využitím finančních prostředků z ní. Náš časopis *iLiteratura* je neziskový projekt, je dostupný zdarma a i jeho provoz pokrýváme z grantů, dotací a jen částečně z prostředků získaných třeba z placené inzerce. Dobrý projekt nelze dělat dlouhodobě zadarmo. I lidé v kultuře mají právo být za svou práci patřičně odměněni – a projekty, které vedu, z toho vycházejí. I když ta odměna není nijak vysoká a nepokrývá dostatečně míru profesionality a nasazení našich spolupracovníků, je z principu nutná. Takže i pokračování v podcastovém projektu záleží na tom, jak se nám ho podaří ufinancovat. ■

Foto: Eliška Klimešová

Výběr z publikací o výtvarném umění a architektuře

1. část

MILAN VALDEN | Milan.Valden@nkp.cz

Přinášíme první část přehledu publikací o výtvarném umění a architektuře, které u nás vyšly v poslední době (zhruba za poslední dva roky). Přehled si neklade nárok na úplnost, přesto je dokladem širší nabídky i v této oblasti, která může až překvapit.

Výtvarné umění

Velkou pozornost zaznamenala na sklonku loňského roku režisérka, scenáristka a spisovatelka

Andrea Sedláčková se svojí výpravnou biografií *Toyen – První dáma surrealismu* (Prostor, 2023), která zvítězila v anketě *Kniha roku Lidových novin*. Biografie svobodomyšlné malířky a výrazné osobnosti meziválečné umělecké avantgardy, která sama o sobě šířila mnoho

mýtů, odkrývá dosud neznámá fakta a zachycuje historii mnoha obrazů. Autorka prošla desítkami archivů, policejních záznamů a dosud nepublikovaných deníků, aby objevila skutečnou Toyen. Strhujícím způsobem líčí její milostný život a dění mezi českými a francouzskými surrealisty a levičovými intelektuály. Působně líčí pražské a pařížské galerie, kavárny, kabarety a nevěstince i atmosféru míst, kde malířka a její soupeřníci pobývali a tvořili. Současně nás seznamuje s historií mnoha Toyeniných obrazů. Text doprovází přes dvě stě reprodukcí a dokumentárních černobílých i barevných fotografií.

S. Elizabeth, autorka vizuálně bohaté knihy *Umění z temnot – Pokladnice všeho morbidního, chmurného a děsivého* (Volvox Globator, 2024, přel. Pavel Czeczotka), zkoumá umělecká díla prostřednictvím promyšleného, sugestivního textu. Nepřestává se ptát, jakým způsobem se k temným stránkám vztahovat, zkoumá spojitosti mezi vysokou citlivostí, kreativitou, úzkostmi, duševními chorobami, šílenstvím. Zabývá se tajemnými a zpustlými krajinami, které po sta-

letí lákají k osamělému přemýšlení či snění. Dozvíme se, jakým způsobem se proměňoval způsob zobrazování duchů a jiných nadpřirozených bytostí. Můžeme sledovat vlivy evropského romantismu až do počátku 21. století, zamýšlet se nad estetikou ošklivého či zlého a nově výtvarná díla nazírat z úhlu pohledu, který nabídl Georges Braque, když prohlásil: „Umění je zranění proměněné ve světlo.“ Melancholie, děs a morbidnost. Od snů a nočních můr k otázkám smrtelnosti, zkaženosti i zkázy, k bohům a příšerám. Tato kniha znepokojuje, staví nás tvář v tvář obavám, strachu a přízračné skutečnosti.

Souborná monografie *Rafani* představuje průřez dvaceti lety tvorby umělecké skupiny (Akademie múzických umění, Untitled Project, Vysoké učení technické v Brně, 2024). Přináší jak bohatou obrazovou i textovou dokumentaci akcí a instalací skupiny, tak i texty kurátorů a teoretiků umění – **Kateřiny Štroblové, Noemi Purkrábkové, Karla Veselého, Tomáše Dvořáka a Krzysztofa Siatky**. Skupina vznikla v roce 2000 na jasně stanovených demokratických základech. Tvorba Rafanů se vyznačuje kolektivním přístupem a angažovaností ve smyslu zájmu o věci obecné. Rafani se dlouhodobě zabývají uměním ve veřejném prostoru a strukturální podobou výstav a zajímají se též o možnosti metafory, kterou chápou jako druh instrumentu, který může mít aktivizační účinky pro místní prostředí a konkrétní diskurz.

Galerie hlavního města Prahy pečuje o nejvýznamnější pomníky, sochy a sousoší v Praze. Vět-

šina historických soch či pomníků jsou kulturní nemovité památky a k jejich údržbě, konzervaci či restaurování se musí přistupovat citlivě s ohledem na jejich památkovou hodnotu. Pro různé materiály je třeba používat specifické techniky nebo technologie, s citem a rozmyslem využívat i ty nejmodernější postupy nebo prostředky. Kniha *Život sochy v Praze* editorky **Marie Foltýnové** (GHMP, 2023) má ambice ukázat šíři otázek a úkolů kolem péče o umělecká díla ve městě, potěšit každého milovníka Prahy a umění bez rozdílu věku, kterému se snažíme přiblížit složitou problematiku vyprávěním z hlediska lidí, kteří se v celém procesu musí propojit. Publikace je určena pro širokou veřejnost bez omezení věkem. Pro názornost je doplněna barevnými fotografiemi a ilustracemi **Magdaleny Rutové**.

Umění se dá najít na nečekaných místech, a proto se spisovatel a publicista **Aleš Palán**, navazující na své úspěšné knihy o samotářích či městských robinsonech, tentokrát vydal do ateliérů, dílen a kutlochů a vyzpovídal sedm lidí, pro něž mezi životem a tvorbou není příliš velký rozdíl. Kniha *Muž, který sází borovici blatku – Příběhy dobře utajených malířů* (Host, 2023) nám představí umělce, kteří malují, protože musí. Tvoří art brut nebo konceptuální projekty, přestože mnozí ani netuší, že něco takového vůbec existuje. Jsou v tom sami, a proto je jejich dílo jedinečné a nezaměnitelné. A jejich příběhy? Ty jsou ještě silnější.

U příležitosti výstavy v České galerii moderního umění v Praze vydalo nakladatelství X2015 v roce 2023 obrazovou monografii akademického malíře Oldřicha Kulhánka, čítající více než sto čtyřicet barevných reprodukcí, které vznikly po roce 1993. Monografie *Oldřich Kulhánek* je rozdělena do pěti samostatných kapitol. Úvodní text napsal **Jiří Machalický**.

Dílo Evy Kmentové tvoří oblouk od realistických soch přes různé podoby figurativního modernismu až po polohu souznící se světovými projevy nového realismu. Sochy modelovala z hlíny a odlévala do sádry, pracovala s betonem, kamenem, cínem nebo hliníkem. Často zachycovala momenty života nazíraného ženskou perspektivou. Samostatnou linií tvoří její kresby, jež můžeme považovat za jakési deníkové záznamy.

Autory monografie *Eva Kmentová* jsou **Zuzana Jakalová** a **Tomáš Pospiszył** (Host, 2023).

Po monografiích *Dobrodružný svět Zdeňka Buriana*, *Podivuhodný svět Zdeňka Buriana* a *Zapomenutý svět Zdeňka Buriana* vyšly první dva díly trilogie *Pravěký svět Zdeňka Buriana: Od vzniku Země po zánik dinosaurů* **Víta Haškovece, Martina Košťáka, Ondřeje Müllera** a **Rostislava Walicy** (Albatros, 2022) a *Monstra třetihor a čtvrtohor* **Ondřeje Müllera, Václava Vančaty, Rostislava Walicy** a **Bořivoje Záruby** (Albatros, 2023). Nejproslulejší část díla Zdeňka Buriana si nyní můžete vychutnat v úplnosti a výjimečné reprodukční kvalitě. Monografie přináší velké nástěnné malby, perokresebné ilustrace i veřejnosti dosud neznámé skici.

Martin Patříčný představuje v knize *Tajemství dřeva* (Universum, 2023) věci ze dřeva i obrazy ve dřevě. Vypráví, jak vznikly, a dokládá, že – co se týče dřeva – prozrazením kouzla kouzlo nezevšední. Vyprávění je dřevěné a patříčné. Najdete tu i malé povídky. Obrazy, které jste ještě nikdy neviděli. Tajemství dřeva je zároveň tajemství nás, lidí.

Velkolepý *Slovník svatých – Světcí v historii, umění a lidové představivosti* od předních znalců křesťanského umění a církevních dějin **Fernanda Lanzího** a **Gioie Lanzí** (Vyšehrad, 2023, přel. Magdaléna Žáčková) není jen slovníkem, ale též bohatě ilustrovanou publikací přinášející portréty více než sto padesáti postav, přičemž se vedle jejich života, kultu a zázraků věnuje také ikonografii. Fenomén svatých je zde pojat napříč časem: od novozákonních postav přes mučedníky starověké církve, velké postavy středověku a baroka až po moderní dobu.

„Obrazy jsou jména toho, co nedokážeme pojmenovat,“ říká **Miroslav Petříček**, filozof, pedagog a překladatel, který se zabývá reflexí vizuálního umění už několik desetiletí. Své postřehy shrnul mimo jiné v knize *Myšlení obrazem – Průvodce současným filosofickým myšlením pro středně nepokročilé* (2009), která se stala předobrazem výstavy v Galerii hlavního města Prahy „Myšlení obrazem – Vizuální události Miroslava Petříčka“. Hlavní ideou výstavy i její stejnojmenné doprovodné publikace **Jitky Hlaváčkové, Mileny Bartlové, Václava Janošíka, Miroslava Petříčka** a **Jiřího Přibáně** se stal předpoklad, že setkání s obrazem je především vizuální událostí (GHMP, 2023).

Pokračování příště

Zajímavé knižní novinky

Zajímavé tuzemské i zahraniční knižní novinky jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR, v databázi knihovnické literatury KKL <https://aleph.nkp.cz/cze/kkl>.

PETTEGREE, Andrew.
The book at war: libraries and readers in a time of conflict.
London: Profile Books, [2023]. 474 s.
ISBN 978-1-80081-493-6

Autor je profesorem moderních dějin na Univerzitě v St. Andrews. Je předním odborníkem na dějiny knih a proměny médií a oceňovaným autorem několika knih o zpravodajství a informační kultuře, včetně knihy *The library: a fragile history*. O knihách a válce obvykle nemluvíme jedním dechem – jedno patří k největším vynálezům lidstva, druhé k nejstrašnějším. Ale jak autor ukazuje, tyto dvě věci jsou hluboce propojené. Kniha zkoumá různé role, které knihy sehrály v konfliktech po celém světě. Winston Churchill použil cestovního průvodce při plánování invaze do Norska, osamělá rodina se obracela na knihovny, zatímco jejich blízcí bojovali v zákopech. Během studené války obě strany využívaly knihy k šíření svých vizí o tom, jak by měl být svět řízen. Kniha jako útěcha nebo návod k použití, jako kritika nebo propaganda utvářely moderní vojenské dějiny: v dobrém i zlém.

KUŹMINA, Dariusz, ed.
Polonijna Biblioteka Cyfrowa: zachować i promować polskie dziedzictwo narodowe. 1. vyd.
Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP, 2023. 294 s. Seria Historyczna; 13.
ISBN 978-83-65741-96-7

Tato monografie je výsledkem analýzy digitálních zdrojů dostupných v Polské digitální knihovně (PDK). Každých několik let vyžaduje nashromážděný materiál analýzu zdrojů a určení nových směrů pro vyhledávání a shromažďování dokumentace polského národního dědictví vzniklého mimo zemi. Články obsažené v tomto recenzovaném svazku jsou cenným doplňkem studií o polském kulturním dědictví v zahraničí a mohou inspirovat další badatele zabývající se touto problematikou a povzbudit je k využívání materiálů dostupných díky PDK. Publikace potvrzuje význam zdrojů knihovny. Obsahuje 21 článků polských a zahraničních historiků, bibliologů, filologů, kulturologů, medievalistů, knihovníků, archivářů a polských aktivistů. Předchází jim krátký úvod D. Kuźmina, který zdůrazňuje všestrannost PDK a zároveň její pramennou hodnotu pro rozvíjející se bádání o dějinách polské komunity v 19. a 20. století a v této souvislosti i nutnost rozvíjet zdroje Polonie a propagovat je v Polsku i v zahraničí.

LENSTRA, Noah. **Healthy living at the library: programs for all ages.** Santa Barbara: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, [2020]. 225 s.
ISBN 978-1-4408-6314-1

Kniha je určena pracovníkům všech typů knihoven, kteří chtějí nabízet programy a služby podporující zdravý životní styl, zejména v oblasti stravování a fyzické aktivity. Stále více knihoven vytváří inovativní programy a partnerství, která podporují zdravý životní styl. Knihovny stále častěji nabízejí takové programy pro všechny věkové kategorie. Autor, který má bohaté zkušenosti

s vedením a poradenstvím v oblasti programů zdravého životního stylu, nejprve nastiňuje kroky, které by knihovníci měli podniknout při zahájení programů, a zdůrazňuje zásadní roli partnerství s komunitou. Druhá část knihy nabízí podrobný návod na vedení různých typů programů pro různé věkové kategorie a různá omezení. Třetí oddíl obsahuje rady, jak udržet dynamiku programu a vyhodnocovat jeho dopady. Lenstra nabízí tipy, jak překonat problémy nebo překážky, které si můžete přizpůsobit pro rozjezd těchto programů, včetně ujednání o odpovědnosti, memorandum o porozumění a příklady strategických plánů a nástrojů pro hodnocení.

ALBRECHT, Steve. **The safe library: keeping users, staff, and collections secure.** Lanham: Rowman & Littlefield, [2023]. xxiii, 171 s.
ISBN 978-1-5381-6960-5

Autor je zkušeným odborníkem v oblasti komunikace s náročnými návštěvníky. Radí knihovníkům, jak být asertivnější a sebevědomější při jednání s nejrůznějšími typy lidí, kteří se potýkají například s bezdomovectvím, problémy s duševním zdravím, traumatickou minulostí a problémy s užíváním návykových látek. Kniha nabízí praktické a použitelné nástroje, které z každé knihovny udělají lepší a bezpečnější místo pro práci. Čtenáři se dozví např. o deeskalačních technikách, komunikačních nástrojích, jak si osvojit bezpečnější pracovní návyky, jak přijmout nutná bezpečnostní opatření, jaké jsou metody osobní ochrany a především, jak aktivovat své nejlepší dovednosti v oblasti služeb zákazníkům, a to i ve stresu. Publikace poskytuje rady a podporu zaměstnancům knihoven, aby se co nejlépe vypořádali s obtěžujícími návštěvníky, neukázněnými skupinami studentů, zloději, lidmi zneužívajícími internet např. pro prohlížení pornografických stránek a dalšími, kteří mohou narušit bezpečné prostředí knihovny. Nabízí osvědčené postupy, jak pomoci bezdomovcům, aby dodržovali pravidla knihovny a zároveň se k nim zaměstnanci chovali důstojně a s respektem. Nutné je také udržení motivace zaměstnanců k tomu, aby se den co den vypořádávali se stejnými náročnými návštěvníky a jejich požadavky. Další kapitola po-

jednává o tom, jak chránit menší nebo venkovské knihovny a udržet v bezpečí zařízení s jednou místností a jedním knihovníkem. Důležité je také vědět, jak efektivněji spolupracovat s ostrahou na místě a se zasahujícími strážci zákona, aby se vytvořily důslednější reakce, a jak používat denní, měsíční, čtvrtletní a roční kontrolní seznamy zabezpečení zařízení k pravidelnému hodnocení stavu budov a IT systémů.

BABKA, Lukáš. **Slovanská knihovna 1924–2024 (průvodce po dějinách, fondech a službách) = The Slavonic Library / Prague 1924–2024 (a guide to its history, funds and services).** Přel. Rita Lyons

Kindlerová a Pat Lyons. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2023. 333 s.
Publikace Slovanské knihovny; 88.
ISBN 978-80-7050-792-6

Krásně vypravená publikace vychází k příležitosti 100. výročí ustavení Slovanské knihovny. Slovanská knihovna v Praze byla založena roku 1924 ministerstvem zahraničních věcí. Měla vytvářet informační zázemí pro souběžně vznikající Slovanský ústav a současně shromažďovat a zpřístupňovat dokumenty pro podporu činnosti mnohonárodnostní uprchlické vlny z bývalého Ruského impéria, jejíž významná část našla útočiště v tehdejší Československu. Od roku 1958 je součástí dnešní NK ČR. Díky rozsahu a složení svého fondu je jedním z center slavistické vědní disciplíny, a to v mezinárodním měřítku. Kniha přináší podrobné zpracování dějin Slovanské knihovny v průběhu celého uplynulého století. Současně čtenáři představuje jednotlivé části knihovní sbírky, jejich budování a nejcennější dokumenty. Kromě standardních knižních, časopiseckých a novinových oddělení se zaměřuje i na sbírky historické, rukopisné a kartografické. Do samostatné kapitoly je vydělena tematika ruské, ukrajinské a běloruské emigrace po roce 1917, neboť pro studium tohoto tématu knihovna spravuje sbírku světového významu. Pozornost je věnována také speciálním sbírkám, kam se řadí kolekce listinných, obrazových, uměleckých, fotografických a notafilických materiálů. Popis poskytovaných služeb pak přináší praktické informace o fungování knihovny.

Připravila **VLADANA PILLEROVÁ**
| Vladana.Pillerova@nkp.cz

Sixty-Eight Publishers a Index: „paralelní životopis“

PŘIBÁŇ, Michal. V různosti je síla. Exilová nakladatelství Sixty-Eight Publishers a Index nejen ve vzájemné korespondenci. Praha: Academia, 2023. 448 s. ISBN 978-80-200-3465-6

MILAN VALDEN | Milan.Valden@nkp.cz

Sixty-Eight Publishers sídlí v kanadském Torontu a Index působí v německém Kolíně nad Rýnem byla dvě nejvýznamnější česká exilová nakladatelství v období po srpnu 1968. Index byl založen v roce 1971 Adolfem Müllerem a Bedřichem Utitzem a vyšlo zde přes dvě stě knižních titulů. Index vydával také časopis *Listy* a literární ročenku *150.000 slov*. Nakladatelství bylo zrušeno v roce 1989. Ve stejném roce jako Index založili své nakladatelství v Torontu i manželé Josef Škvorecký a Zdena Salivarová. Prvním vydaným titulem byl na podzim 1971 Škvoreckého román *Tankový prapor*. Do května 1994, kdy nakladatelství ukončilo svou činnost, vydalo 227 knižních titulů převážně exilových a samizdatových autorů, mezi nimi třeba i slavné romány Milana Kundery *Život je jinde*, *Kniha smíchu a zapomnění*, *Nesnesitelná lehkost bytí* a *Nesmrtelnost* a samozřejmě i díla Škvoreckého (mj. romány *Mirákl* a *Příběh inženýra lidských duší*) a Salivarové (mj. román *Honzlová*).

Vycházely tu dále knihy Jaroslava Seiferta, Bohumila Hrabala, Arnošta Lustiga, Ivana Klímy, Egona Hostovského, Karla Pecky, Oty Filipa, Ivana Diviše, Václava Černého, Ludvíka Vaculíka, Václava Havla, Erazima Koháka, Jana Skácela, Jana Trefulky, Jiřího Gruši, Ivana Blatného, Ferdinanda Peroutky, Edy Kriseové, Egona Bondyho, Pavla Kohouta, Milady Součkové, Jana Křesadla, Jana Nováka, Milana Uhdeho a mnoha dalších, ale i překlady autorů jako Philip Roth, Tom Stoppard či Arthur Miller. Občas zde vyšla pro emi-

granty i česká klasika od Jaroslava Haška, Karla Hynka Máchy či Boženy Němcové. Nebo třeba paměti herečky Adiny Mandlové *Dneska už se tomu směju*. Jako poslední vyšly Škvoreckého *Povídky tenorsaxofonisty*, čímž se kruh uzavřel.

Michal Přibáň (* 1966) se samizdatovou a exilovou literaturou zabývá dlouhodobě. Působí jako literární historik v Ústavu pro českou literaturu AV ČR a vyučuje na Vysoké škole kreativní komunikace v Praze. Je spolueditorem *Spisů Josefa Škvoreckého* a řídí internetový *Slovník české literatury po roce 1945 online*. Vedl autor-ské kolektivy slovníků *Česká literární nakladatelství 1949–1989* a *Český literární samizdat 1949–1989*, podílel se na vydání publikace *Exilová periodika* (1999). Ve své nové knize sleduje „paralelní životopis“ Indexu a Sixty-Eight Publishers, což je jádrem obsáhlé studie. Obě nakladatelství si byla v mnoha ohledech podobná, měla však své koncepční preference. Jejich autorské zázemí se většinou lišilo, z menší části se však shodovalo, takže vznikaly konkurenční vztahy, někdy překvapivě vyostřené (zvláště v případech vydávání děl autorů žijících v Československu). Autor nahlíží na činnost obou nakladatelství v kontextu literárního života českého exilu, okrajově si všímá i dalších nakladatelství, kulturních časopisů apod. Pramennou základnu mu poskytuje jeho mnohaletý výzkum tohoto tématu, dále archiv nakladatelství Index, uložený v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, fond torontského nakladatelství, uložený v Hoover Institution v kaliforn-

ském Stanfordu, a konečně archiv Společnosti Josefa Škvoreckého v Praze.

Autor popisuje začátky obou nakladatelství a podrobně sleduje vybrané tituly a jejich „osudy“, přičemž využívá i korespondenci, která probíhala mezi oběma nakladatelstvími a také mezi redakcemi a jejich autory. Popisuje i ekonomickou situaci nakladatelství a třeba vznik dalšího, Konfrontace, které vydalo Solženicynovo *Souostroví Gulag*, o jehož vydání měl původně eminentní zájem Index. Dozvíme se dále např. o nikdy nedopsaných pamětech Jiřího Voskovce, o *Štěpení* Karla Pecky, o sporu o Vaculíkova *Mor-*

čata, o znovuobjevení básníka Ivana Blatného, o vztazích mezi Škvoreckými a Milanem Kunderou, o pamětech Václava Černého, o vydávání Hrabala, o překladu Rotha či Millera, o kontaktech s Jaroslavem Seifertem a vydání jeho knih. Příběh se zabývá také spory o Klímu, Kohouta a Klimenta.

Neméně zajímavé jsou kapitoly sledující „příběhy“ Seifertových pamětí či Havlových *Dopisů Olze*, Hrabalových *Proluk* či Havlových sborníků, stejně jako roztržka Škvoreckého s Alexandrem Tomským (autor se dotkne i vzniku nakladatelství Rozmluvy). Potřebnou publikaci doprovázejí četné fotografie nebo reprodukce obálek vydaných knih.

Rozvoj kompetencí učícího knihovníka

MAZÁČOVÁ, Pavlína. Rozvoj kompetencí učícího knihovníka: výzkumy – kurikulum – gramotnosti. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2023. 92 s. ISBN 978-80-7050-783-4

KLÁRA EHRlich | Ms.klara.ehrlich@gmail.com

Autorka působí jako odborná asistentka na Katedře informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Zaměřuje se na informační a čtenářskou gramotnost, propojování formálního a neformálního vzdělávání včetně kompetencí učícího knihovníka.

V loňském roce jí vyšla publikace, která se věnuje kompetencím, které by měl mít učící knihovník knihovny 21. století. Tedy takových, kde je knihovník – jak uvádí autorka –, tak trochu učitelem a lektorem, ale také sociálním pracovníkem, a především informačním specialistou.

Publikace nejprve popisuje výchozí stav, po zasazení do kontextu navrhuje konkrétní strategie pro aktivní zapojení knihovníků do procesu učení a rozvoje. Je tak neocenitelným průvodcem pro ty knihovníky, kteří hledají inspiraci pro svůj profesní rozvoj a inovace ve svém oboru.

V úvodu knihy jsou shrnuty výsledky celorepublikového výzkumného šetření stavu spoluprá-

ce knihoven a škol ve vzdělávání dětí a dospívajících z pohledu knihoven, které bylo roku 2019 provedeno ve spolupráci NK ČR a Katedry informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Šetření se zúčastnilo 841 knihoven. Kromě statistických údajů týkajících se aktivit knihoven poukázalo na personální limity, nedostatečnou finanční podporu ze strany zřizovatele, ale také na legislativní překážky, zvláště pak chybějící oporu v rámcových a školních vzdělávacích programech. V následujících několika letech však vznikly některé základní dokumenty, které by měl knihovník, který se věnuje pedagogické praxi, znát. Jsou jimi klíčové strategické dokumenty vzdělávacích politik České republiky: *Memorandum o spolupráci Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*, *Memorandum o spolupráci Národního pedagogického institutu ČR a Sdružení knihoven ČR* a *Strategie vzdělávání v ČR do roku 2030+*.

První zmíněné memorandum, podepsané roku 2021, vzniklo z potřeby právě spolupráce knihoven se školami. Navazuje na existující, ale nesystémovou podporu čtenářství, informační a mediální gramotnosti. Spolupráce by měla být zaměřena na podporu role knihoven v rozvoji těchto dovedností, ale také např. na podporu rozvoje kompetencí učících knihovníků. Memorandum je nejen politickou deklarací vůle spolupráce, ale je důležité také při tvorbě strategií nebo v rámci projektových aktivit financovaných EU. Memorandum o spolupráci mezi NPI a SDRUK se zaměřuje na spolupráci knihoven a škol na krajské a lokální úrovni.

Strategie vzdělávání definuje jeho základní cíle, mezi které patří jedinec vybavený základními a nepostradatelnými kompetencemi, který dokáže svůj potenciál využít v dynamicky se měnícím světě s ohledem na svůj rozvoj a rozvoj celé společnosti. Vzdělávání by mělo být individualizováno s ohledem na rozdílné potřeby každého jednotlivého dítěte. Knihovny poskytují zdarma přístup k internetu, a mohou tak významně přispět ke snižování digitální nerovnosti, mohou zajistit podporu digitální gramotnosti žáků, ale i pomoci zvýšit digitální kompetence pedagogů.

Po zasazení do kontextu se již autorka plně a velmi konkrétně věnuje učícímu knihovníkovi. Pokud se zabývá vzděláváním dětí a dospívajících, měl by mít mj. následující základní kompetence: být administrativně, komunikačně a prezentačně schopný, být schopen se domluvit s vyučujícím a společně vyjasnit očekávané výstupy, mít vůdčí schopnosti, být propagačně zdatný a hlavně: měl by mít schopnost učit. Dále by měl znát vzdělávací potřeby své cílové skupiny. Ty může zjistit například tak, že se bude ptát a zajímat, ale v první řadě by se měl orientovat v *rámcových vzdělávacích programech (RVP)* a *školních vzdělávacích programech (ŠVP)*.

Školní kurikulum je rozděleno do čtyř stupňů: na vzdělávání předškolní, základní, gymnaziální a střední odborné, z RVP pak vyplývá, jaké učivo je pro jaký vzdělávací stupeň povinné (tj. jaký je *vzdělávací obsah*, např. informatika, člověk a jeho svět, člověk a příroda), dále jaké znalosti, dovednosti nebo postoje má mít žák daného stupně jako *výstupní* (tj. *požadované výstupy z učení*, např. schopnost vyčíst informace z daného modelu, schopnost uvést příklady dat, kte-

ré žáka obklopují, a na základě nich se rozhodnout) a jakými klíčovými kompetencemi by měl být žák vybaven (tj. *osvojené klíčové kompetence*, např. kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské atd.). Druhá polovina publikace je věnována celoživotnímu učení a čtenářské, informační a mediální gramotnosti.

Rozdílný přístup k podpoře rozvoje čtenářské gramotnosti je rozdělen podle věku čtenáře na předčtenářskou gramotnost, nejmladší školní věk, střední školní věk, 2. stupeň základní školy nebo mladší gymnazisty, teenagery a středoškoláky. Autorka pak u těchto skupin sleduje jejich vyvíjející se vztah ke čtení, porozumění textu a schopnost jeho interpretace, posuzování obsahu a formy textu a čtenářskou nezávislost (tj. schopnost stát se nezávislými a přemýšlivými čtenáři). Vývoj čtenářské gramotnosti je doložen velmi konkrétními příklady a tipy pro její rozvoj.

Výzvou pro 21. století je informační a mediální gramotnost. Informace jsou všudypřítomné, pocítujeme informační přetížení a informační stres, nebo se naopak setkáváme s informační chudobou. Současné děti prožívají medializované dětství, digitální technologie jsou běžnou součástí jejich životů, což ale mění jejich vztah k textu. Preferují kratší texty, někteří náctiletí mají problém odlišit fakta od názoru autora nebo se na internetu nechovají bezpečně. To vše se násobí u dětí ze znevýhodněného prostředí. Právě v těchto oblastech se může uplatnit potenciál učícího knihovníka, který jako podklad může použít *Metodiku rozvoje informační gramotnosti*, která popisuje osm oblastí informační gramotnosti. Je jimi identifikace informační potřeby, schopnost najít, získat, posoudit a vhodně použít informace, zpracovat je, použít vhodné pracovní postupy při efektivním řešení problémů, účinně spolupracovat v procesu získávání informací s ostatními, informace vhodně prezentovat a sdílet, dodržovat přitom etická pravidla, normy a zásady bezpečnosti a využívat potenciálu digitálních technologií.

Kniha je rozdělena do sedmi kapitol a uzavírá ji seznam použité literatury. Úvodní kapitola se věnuje vysvětlení základních pojmů. Celá publikace je velmi přehledná s doplněním o názorné grafické přehledy. ■

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*.

Ve Švýcarsku se snaží maximálně otevřít knihovny veřejnosti; od roku 2019 bylo zprovozněno 40 „otevřených knihoven“, kterým se zde říká také 365denní knihovny s denní otevírací dobou 6.00–22.00 hodin. Ve veřejné knihovně v Usteru pracuje nyní 12 zaměstnanců, dále 7 asistentů-studentů a 21 dobrovolníků. Knihovna zabírá plochu 1 000 m², má 6000 registrovaných uživatelů a každý den provede 800 výpůjček a přivítá 450 návštěvníků. „Otevřené knihovny“ nevyžadují obsluhu, ale i tak přinášejí nějakou práci navíc: odhad v Usteru je půl hodiny na pracovní den, dále úklid, přepínání technologií do normálního/bezobslužného provozu, večer uzamčení cenných zařízení, případné zapnutí alarmu. V počátcích takového typu knihovny je nutné zvýšené úsilí (implementace nových procesů, zvýšení zákaznické pomoci, reakce na nevhodné chování zákazníků, zprovoznění videokamery, motivace personálu). Knihovna v Usteru ani po spuštění bezobslužného provozu neredukovala svůj běžný provoz. Doporučuje se tyto služby zavést alespoň s ročním předstihem, aby si lidé na ně zvykli a měli v normálním provozu možnost asistované pomoci. „Otevřená knihovna“ přináší vyšší investice a náklady. Odměnou je spokojenost uživatelů knihovny a také její zaměstnanci mají čas věnovat se novým projektům.

(*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 75, Nr. 2–3, 2024, s. 68–70*)

Akademické knihovny v Nigérii zkoumaly roli knihoven při vytváření přátelství mezi studenty. Sociální izolace mezi studenty se stává i v Nigérii palčivým problémem. Vzdělávací instituce by měly podporovat sociální interakci, vytváření inkluzivního prostředí a poskytovat emocionální pohodu. Přátelství zvyšuje sebevědomí studentů, to jim umožňuje zvládat akademické výzvy s větší odolností. Podporuje také spolupráci, komunikaci a týmové dovednosti, které jsou v dnešním světě nezbytné. Výsledky studie ukázaly, že knihovna nemusí být primárním místem, kde si studenti najdou své nejbližší přátele, ale je to stále místo, kde se mohou rozvíjet známosti a blízká přátelství – nabízí příznivé prostředí a prostor pro snadnou komunikaci. Její ticho je však významnou překážkou

navazování přátelství a také řada uživatelů preferuje klid pro čtení před společenským stykem. Knihovny by měly organizovat společenské akce, knižní kluby, diskusní skupiny a další aktivity, které podporují interakci. Přátelství studentů ovlivňují společenský život celé univerzity. Knihovny mají pro navazování sociálních kontaktů obrovský potenciál, nabízejí jedinečný prostor pro spolupráci na akademických projektech i pro účast na mimoškolních aktivitách. (*IFLA Journal – Volume 49, October 4, 2023, s. 694–703*)

Evropský cloud pro otevřenou vědu European Open Science Cloud (EOSC) je celoevropská iniciativa na podporu otevřené vědy a otevřených inovací. Představuje síť organizací a infrastruktur různých zemí a komunit. Cílem je vytvořit prostředí využívající pokročilé nástroje a služby na zveřejňování, vyhledávání a opětovné používání vědeckých dat včetně jejich zpřístupnění veřejnosti. EOSC je v současnosti jedna ze dvaceti politických priorit Evropské komise v rámci rozvoje Evropského výzkumného prostoru na léta 2022–2024. Klíčové oblasti pro budoucí činnosti v souvislosti s rozvojem a implementací EOSC v rámci programu *Horizon Europe* popisuje Strategic Research and Innovation Agenda (SRIA). EOSC má v rámci federativního přístupu shromáždit a propojit existující datové repozitáře členských zemí Evropské unie, a tak ulehčit přístup k vědeckým datům, zvýšit produktivitu výzkumu, rozvoj inovací, zlepšit reprodukovatelnost výzkumu a posílit důvěru občanů ve vědu a výzkum. Zároveň se propojí i s jinými datovými prostory, které vymezuje Evropská strategie pro data. Vědecká data přitom musí plnit principy Findable Accessible Interoperable Reuseable (FAIR), které zabezpečují jejich lehké vyhledávání, přístupnost, interoperabilitu a opakované použití v budoucnosti. Vedle bezproblémového přístupu k obsahu a vědeckým datům z jednoho místa je velmi důležitý vývoj nadstavbových služeb, které budou poskytovat nástroje na další zpracování dat a jejich dlouhodobé uchování. (*Bibliotheca Universitatis – ročník 19, č. 1, 2023–2024, s. 4–6*)

Před 120 lety, **6. 5. 1904**, se narodil švédský spisovatel **Harry Martinson** († 1978), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1974, spolu s Eyvindem Johnsonem); v češtině vyšel např. jeho epos *Aniara* a prózy a romány *Kopřivy kvetou*, *Cesty bez cíle* či *Ven do světa*.

Před 110 lety, **8. 5. 1914**, se narodil francouzský spisovatel **Romain Gary** († 1980), jediný autor, který získal dvakrát Goncourtovu cenu (ta může být udělena jednomu autorovi pouze jednou) – poprvé ji získal roku 1956 za román *Kořeny nebe*, podruhé roku 1975 za román *Život před sebou* vydaný pod pseudonymem Émile Ajar; tato skutečnost vyšla najevo až po jeho smrti. Česky vyšly kromě *Života před sebou* ještě romány *Lady L*, *Evropská výchova* nebo *Život s krajtou*.

Před 100 lety, **9. 5. 1924**, se narodil **Bulat Okudžava** († 1997), básník, prozaik a písničkář arménsko-abchazsko-gruzínského původu, autor ruský psaných historických románů *Nebohý Avrosimov*, *Šipovova dobrodružství*, *Putování diletantů* a *Dostaveničko s Bonapartem*; česky vyšla ještě novela *Ahoj, studente* či román *Zrušené divadlo*.

Před 75 lety, **11. 5. 1949**, se narodil **Petr Sís**, autor knih pro děti, ilustrátor, grafik a tvůrce animovaných filmů českého původu; mezi jeho knihy patří mj. *Robinson*, *Pilot a Malý princ*, *Ptačí sněm*, *Zed'*, *Tři zlaté klíče*, *Strom života* aj. Žije v USA.

Před 100 lety, **14. 5. 1924**, se narodil český spisovatel **Eduard Petiška** († 1987), autor básní a próz pro dospělé i pro děti a mládež; převyprávěl např. *Staré řecké báje a pověsti*, ale i báje a pověsti mezopotámské a egyptské, *Příběhy starého Izraele*, *Příběhy tisíce a jedné noci* a *Staré české báje a pověsti*.

Před 80 lety, **17. 5. 1944**, zemřela v koncentračním táboře Ravensbrück **Milena Jesenská** (* 1896), česká novinářka, spisovatelka, editorka a překladatelka, přítelkyně Franze Kafky, s nímž si dopisovala (knižně vyšly později známé Kafkovy *Dopisy Mileně*).

Před 140 lety, **27. 5. 1884**, se narodil pražský německý spisovatel **Max Brod** († 1968), dnes známý hlavně jako blízký přítel Franze Kafky. Neuposlechl

jeho přání, aby po smrti zničil jeho rukopisy, a stal se naopak propagátorem a vydavatelem jeho díla; napsal též Kafkův životopis a vydána byla i jejich korespondence. Je autorem paměti *Život plný bojů* nebo knihy *Pražský kruh* a řady románů a dalších děl. Zasloužil se i o propagaci díla Leoše Janáčka.

Před 130 lety, **27. 5. 1894**, se narodil kontroverzní francouzský spisovatel **Louis-Ferdinand Céline** († 1961), autor románů *Cesta do hlubin noci* (v novém překladu jako *Cesta na konec noci*), *Smrt na úvěr*, *Od zámku k zámku*, *Sever* nebo *Skočná*. Céline se netajil svým antisemitismem a rasismem, které se projeví hlavně v jeho pamfletech (např. *Bagately k masakru*), jejichž vydávání je ve Francii zakázáno. Přesto je považován za jednoho z největších francouzských romanopisců a mistrů jazyka 20. století.

Před 100 lety, **28. 5. 1924**, se narodil a před 35 lety, **8. 5. 1989**, zemřel **Jiří Šotola**, český básník, prozaik, dramatik, překladatel, herec, dramaturg a režisér. Po roce 1968 nesměl publikovat, po veřejné sebekritice v časopise *Tvorba* v roce 1975 mu bylo publikování opět umožněno. Nejprve se věnoval poezii; patřil mezi tzv. básníky všedního dne (kolem časopisu *Květen*). Je autorem básnických sbírek *Náhrobní kámen*, *Svět náš vezdejší*, *Hvězda Ypsilon*, *Poste restante*, *Co a jak*, *Podzimníček* a dalších. Jako prozaik debutoval v roce 1969 historickou románovou epopejí *Tovaryšstvo Ježíšovo* o rekatolizaci východních Čech po konci třicetileté války. Další mistrný román *Kuře na rožni* (1974) se odehrává v době napoleonských válek. *Svatý na mostě* (1978) je historickým románem o Janu Nepomuckém. Z dalších jmenujme volnou trilogii *Malovaný děti*, *Róza Rio* a *Podzim v zahradní restauraci*, novelu *Osmnáct Jeruzalémů* či dramata *Padalo listí*, *padala jablíčka*, *Cesta Karla IV. do Francie* a *zpět* aj. Je autorem scénáře k filmu o Janu Nerudovi a Karolině Světlé *Příběh lásky a cti*.

Před 110 lety, **30. 5. 1914**, se narodil český spisovatel **Jiří Marek** († 1994), autor populárních kriminálních povídek *Panoptikum hříšných lidí* a *Panoptikum Města pražského*, podle nichž byly natočeny úspěšné televizní seriály *Hříšní lidé města pražského* (1968) a *Panoptikum Města pražského* (1986) a čtyři celovečerní filmy.

Portréty archiv autora

↑ Původní podoba knihovny do roku 2017

Foto: archiv knihovny

↑ Prostor sálu se může využívat více způsoby: ke komorním akcím, koncertům, workshopům, cvičení, jednání zastupitelstva atd.

↓ První patro patří výhradně knihovně

Živá kultura mezi knihami s. 143–145

← Propojení budovy s okrasnou zahradou umocňují prosklené stěny na západní a jižní straně knihovny

↓ Stupňovitá forma světlíku a prvního patra domu je ozvěnou původní sedlové střechy

↑ Vzhledem k severní orientaci uliční fasády a svahu za domem je sluneční světlo přiváděno do sálu shora, velkorysým světlíkem

↓ Výraznou roli v celém prostoru hraje dubové dřevo; součástí slavnostního otevření byla vernisáž výstavy fotografií Romana France

Foto: Roman France

Stonožka Botka

Vyrobené z lamino pojezdové konstrukce s kolečky s brzdou, kovových lakovaných držáků bot a 2D designové hlavy stonožky.

Rozměry: výška 1470 mm
průměr 600 mm

Kapacita: 25 párů bot

Dodávané barevné varianty:
zelená nebo žlutá

**Stonožka Botka
do každé knihovny!**

Pojízdný stojan na boty

pro každou dětskou akci ve vaší knihovně. Už se nemusíte dívat a překračovat zuté botky vašich dětských čtenářů.

Stačí dovézt náš pojízdný stojan na boty a budete mít v knihovně pořádek.

CEIBA s.r.o.
Jana Opletala 1265
250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav
Mobil: 777 345 002, mail: info@ceiba.cz

www.ceiba3.com

®
Ceiba